

LIETUVOS RESPUBLIKOS
SEIMAS

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KANCELIARIJOS
INFORMACIJOS IR KOMUNIKACIJOS DEPARTAMENTO
TYRIMŲ SKYRIUS

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel.: (0 5) 209 6170 / (0 5) 209 6185
El. p.: tyrimai@lrs.lt; info@lrs.lt; ikd@lrs.lt www.lrs.lt/info

Analitinė apžvalga
25/150

2025-12-16

Europos žiniasklaidos laisvės akto 5 straipsnio 2 d. įgyvendinimas
Europos Sąjungos valstybėse narėse

Šiame darbe¹ apžvelgiama, kaip nacionalinėje 26 Europos Sąjungos valstybių narių teisėje yra įgyvendintos Europos žiniasklaidos laisvės akto (European Media Freedom Act, EMFA) 5 straipsnio 2 dalies nuostatos. 5 str. 2 d. nustatoma, kad visuomeninio transliuotojo vadovo atleidimas prieš terminą turi būti tinkamai pagrįstas, priimamas tik išimtiniais atvejais, vykdomas pagal iš anksto nustatytus kriterijus ir apimantis teisminės peržiūros galimybę.

Pirmiausia trumpai aprašomas esminis paradigmos pokytis žiniasklaidos valdysenoje: pereinama nuo „švelniosios teisės“ principų prie teisiškai įpareigojančio ES reglamento. Visgi, analizė rodo, kad bent kol kas egzistuoja ryški takoskyra tarp valstybių, kurios jau taiko sudėtingus „buferinius“ valdymo mechanizmus, ir tų, kuriose politinė valdžia vis dar išlaiko tiesioginę įtaką visuomeniniam transliuotojui.

Darbe išryškėja kelios pagrindinės tendencijos ir valdymo modeliai. Pirma, pastebimas aiškus skirtumas tarp šalių, kuriose transliuotojų valdysena yra atribota nuo tiesioginės politinės kontrolės per tarpines institucijas (pavyzdžiui, fondus Švedijoje ir Austrijoje ar visuomenines tarybas Vokietijoje), ir šalių, kuriose vykdomoji valdžia ar parlamentinė dauguma vis dar turi lemiamą balsą. Ypač didelis nesuderinamumas su EMFA 5 str. 2 d. reikalavimais matomas valstybėse, kuriose nėra aiškių ribojančių saugiklių ir vyriausybė turi teisę gana laisvai skirti bei atleisti vadovus (pavyzdžiui, Kipre ir Maltoje ministrų kabinetas turi teisę atleisti vadovus bet kuriuo metu ir be nurodytos priežasties, kas tiesiogiai prieštarauja reglamento dvasiai). Panaši centralizacijos ir politinės kontrolės tendencija matoma Vengrijoje, kur sudėtinga teisinė struktūra (Žiniasklaidos paslaugų palaikymo ir paramos patikos fondas ir Žiniasklaidos taryba) de facto užtikrina valdančiosios daugumos dominavimą, ir Slovakijoje, kur nauji įstatymai didina vykdomosios valdžios įtaką.

Kita vertus, analizėje išryškėja aktyvi teisinė transformacija ir reformų banga, kylanti siekiant atliepti EMFA reikalavimus arba tiesiog depolitizuoti sistemą. Tai stebima Airijoje (atsisakoma vyriausybės pritarimo vadovo skyrimui), Čekijoje (skyrimo galios padalijamos tarp parlamento rūmų), Slovėnijoje (pašalinta tiesioginė parlamento ir vyriausybės įtaka tarybos formavimui) ir Danijoje (reforma siekiama mažinti politizaciją). Lenkijos atvejis išskiriamas kaip unikalus konstitucinės kolizijos ir pereinamojo laikotarpio pavyzdys, susiformavęs bandant atkurti visuomeninio transliuotojo nepriklausomumą per bendrovių teisės mechanizmus.

¹ Kai kuriuose šio darbo skyriuose pateikta informacija, siekiant racialesnio turimų išteklių panaudojimo, susisteminta naudojant dirbtinio intelekto priemones „NotebookLM (Pro)“, „Perplexity (Pro)“ ir „Gemini (Pro)“. Jas naudojant remtasi anksčiau asmeniškai išvystytais ir konkrečioms darbo rašymo metu kilusioms situacijoms pritaikytais generatyvinio dirbtinio intelekto instrukcijų inžinerijos (prompt engineering) principais. Informacija perrašyta ir kruopščiai patikrinta rankiniu būdu, todėl gali ir būti vertinama taip pat, kaip ir informacija, kuriai išgauti ar sukurti dirbtinis intelektas panaudotas nebuvo.

Interpretuojant EMFA 5 str. 2 d. įgyvendinimą, darbe pažymima, kad vien formalus įstatymų egzistavimas neužtikrina nepriklausomumo, jei valdymo organų (tarybų, valdybų) sudarymo tvarka leidžia projektuoti įtaką tiksliai pagal parlamento politinę sudėtį (kaip Italijoje, Ispanijoje ar Rumunijoje). Siekiant tikrojo atitikimo reglamentui, tendencingai judama link modelių, kuriuose sprendimų priėmimas perleidžiamas nepriklausomiems ar pagal kompetencijas, o ne partinę tapatybę formuojamiems reguliuotojams (Prancūzijoje – Audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucijai, Latvijoje – visuomeninio transliuotojo tarybai) ar įvairios sudėties taryboms su pilietinės visuomenės atstovais arba bent imamasi taikyti griežtus kvalifikacinius reikalavimus. Taip pat bandoma išvengti situacijų, kai kadencijos sutampa su politiniais rinkimų ciklais.

Apibendrinant, pateikta analizė leidžia teigti, kad nors daugelis ES šalių formaliai turi vadovų skyrimo ir atleidimo procedūras, įpareigojimas siekti „išimtinumo“ ir „tinkamo pagrindimo“ standartų vis dar sudaro sąlygas esminėms struktūrinėms reformoms dalyje valstybių narių.

Įvadas

Paradigmos pokytis žiniasklaidos valdysenoje. Istorškai visuomeninės žiniasklaidos (angl. *Public Service Media*; sutrump. PSM) valdysena Europoje buvo reguliuojama derinant nacionalines tradicijas ir „švelniosios teisės“ principus, dažnai vadovaujantis Europos Tarybos gairėmis, tačiau neturint griežtos, dabar su ES reglamentais siejamos vykdymo užtikrinimo galios². Audiovizualinės žiniasklaidos paslaugų direktyva (*Audiovisual Media Services Directive*; AVMSD) palietė nepriklausomumo klausimą, tačiau įgyvendinimą iš esmės paliko valstybių narių nuožiūrai³. Europos žiniasklaidos laisvės aktas (*European Media Freedom Act*; EMFA) iš esmės keičia šią dinamiką. Kadangi Aktas yra reglamentas, 5 jo straipsnis tiesiogiai taikomas nacionalinėse valstybių narių teisės sistemose, sukuriant teisiškai ginamas PSM vadovybių teises ir nustatant pozityvias pareigas valstybėms narėms struktūriškai apsaugoti žiniasklaidos valdyseną nuo politinių ciklų įtakos⁴.

Sutrumpinant EMFA 5 str. 2 d., joje nurodoma, kad⁵:

„Valstybės narės užtikrina, jog visuomeninės žiniasklaidos paslaugų teikėjų vadovo ar vykdomosios valdybos narių skyrimo ir atleidimo procedūromis būtų siekiama užtikrinti visuomeninės žiniasklaidos paslaugų teikėjų nepriklausomumą. [...] Sprendimai dėl visuomeninių žiniasklaidos paslaugų teikėjų administracijos vadovo [...] atleidimo iki jų kadencijos pabaigos turi būti tinkamai pagrindžiami, gali būti priimami tik išimtiniais atvejais, kai jie nebeatitinka sąlygų, būtinų jų pareigoms atlikti pagal iš anksto nacionaliniu lygmeniu nustatytus kriterijus, apie juos atitinkamam asmeniui turi būti iš anksto pranešta ir jie turi apimti teisminės peržiūros galimybę.“

4 apsaugos nuo atleidimo ramsčiai⁶. Norint suprasti atitikties spragas, pravartu išskaidyti 5 str. 2 d. į 4 teisine tvarka ginamas sudedamąsias dalis:

² Harcourt Alison. *European Media Communications Policy, Development and Governance*. University of Exeter, 2025-08-01. p. 1:

https://ore.exeter.ac.uk/articles/chapter/European_Media_Communications_Policy_Development_and_Governance/29771864

³ European Commission. *Audiovisual Media Services Directive - application & implementation*. 2025-06-30:

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/application-and-implementation-avmsd>

⁴ Pion Charlotte. *As EMFA's implementation grows closer, why concerns over its effectiveness remain*. 2025-02-27:

<https://www.publicmediaalliance.org/eu-emfa-implementation-reforms/>

The final text of the European Media Freedom Act (EMFA) - Regulation (EU) 2024/1083 of 11 April 2024:

[https://www.media-freedom-act.com/Media_Freedom_Act_Article_5_\(Regulation_EU_2024_1083_of_11_April_2024\).html](https://www.media-freedom-act.com/Media_Freedom_Act_Article_5_(Regulation_EU_2024_1083_of_11_April_2024).html)

⁵ *The final text of the European Media Freedom Act (EMFA) - Regulation (EU) 2024/1083 of 11 April 2024.*

⁶ Albanesi Enrico. *Art. 5 EMFA and the independence of Public Service Media Providers: less than one year to change domestic legislation accordingly*. 2024-10-25: <https://cmpf.eui.eu/art-5-emfa-and-the-independence-of-public-service-media-providers/>

The final text of the European Media Freedom Act (EMFA) - Regulation (EU) 2024/1083 of 11 April 2024

1. **„Išimtinumo“ standartas.** Atleidimas iš pareigų negali būti įprastas politinis įrankis. Reglamente atleidimai aiškiai apribojami ir vadinami išimtiniais atvejais. Šia formuluote siekiama delegitimuoti „kadrų valymo“ praktiką po parlamento rinkimų. Atleidimas, grindžiamas „politinio pasitikėjimo praradimu“ ar nekonkrečiu nepasitenkinimu, pagal šį standartą yra teisiškai nepakankamas.
2. **Iš anksto nustatyti kriterijai.** Atleidimo pagrindai turi būti iš anksto nustatyti nacionalinėje teisėje. Šis teisinio tikrumo reikalavimas užkerta kelią atgaline data grindžiamam sprendimų pateisinimui. Galimi pagrindai apima neteisėtą elgesį, šiurkštų nusižengimą arba objektyvų nesugebėjimą vykdyti visuomeninės misijos. Subjektyvūs pagrindai, pavyzdžiui, nesutikimas su vyriausybės politika, yra atmestini.
3. **Tinkamas pagrindimas.** Kiekvienas sprendimas turi būti motyvuotas. Šis procedūrinis reikalavimas yra atskaitomybės pagrindas. Sprendimas dėl atleidimo, kuris neturi išsamaus faktinio paaiškinimo apie tai, kaip buvo tenkinami iš anksto nustatyti kriterijai, pagal ES teisę yra naikintinas.
4. **Teisminė peržiūra.** Sprendimą turi būti galima skusti teisme. Tai suteikia saugiklį prieš politinę galią, leidžiantį nepriklausomiems teismams įvertinti, ar „išimtinumo“ kartelė iš tikrųjų buvo pasiekta.

Airija

Airijos Transliavimo įstatymas⁷ (toliau – Įstatymas) nustato visuomeninių transliuotojų (RTE ir TG4) valdybos formavimo kriterijus ir generalinių direktorių skyrimo bei atleidimo tvarką. Įstatymo 89 str. 3 d. nustatyta, kad prieš skiriant ar atleidžiant generalinį direktorių, keičiant jo atlyginimą ar jo pareigų sąlygas, būtinas vyriausybės sutikimas.

Įstatyme šiuo metu nėra papildomai apibrėžiama generalinio direktoriaus skyrimo ir atleidimo tvarka, tačiau Airijos žiniasklaidoje galima rasti informacijos, kad vyriausybės atstovai tiesiogiai nebedalyvauja šiame procese. Pastaroji (2023 m. vykusį) RTE generalinio direktoriaus atranka buvo organizuota pasibaigus prieš tai pareigas ėjusio asmens kadencijai. Paiešką vykdė RTE valdyba ir vadovų paieškos įmonė „Spencer Stuart“. Generalinis direktorius buvo ieškomas fiksuotai 7 metų kadencijai, tačiau kadencijos trukmė nėra nustatyta įstatymuose.

Galima pastebėti, kad 2025 m. birželio mėn. Airijos parlamente buvo pristatyti siūlomi Įstatymo pakeitimai⁸, kuriais siekiama detaliai aprašyti nacionalinių transliuotojų generalinių direktorių skyrimo ir atleidimo tvarką, įvesti auditoriaus pareigybę bei panaikinti įstatymuose įtvirtintą vyriausybės teisę oficialiai pritarti generalinio direktoriaus skyrimui, siekiant atliepti EMFA 5 str. 2 d. užfiksuotus principus⁹. Su Įstatymo pakeitimų santrauka galima susipažinti čia¹⁰.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Atsižvelgiant į EMFA 5 str. 2 d., dabartinė Airijos teisinė bazė, reikalaujanti vyriausybės sutikimo generalinio direktoriaus atleidimui, formaliai sukuria riziką transliuotojo nepriklausomumui, nes tai suteikia vykdomajai valdžiai svertų daryti įtaką visuomeninio transliuotojo vadovybei ir nebūtų užtikrinamas žiniasklaidos paslaugų teikėjų nepriklausomumas.

Žinoma, svarbu atkreipti dėmesį į minėtą informaciją žiniasklaidoje, kad vyriausybės atstovai tiesiogiai nedalyvauja šiame procese, o parlamente yra pradėtos diskusijos dėl įstatymo pakeitimo atsižvelgiant į EMFA – panaikinant vyriausybės teisę oficialiai pritarti generalinio direktoriaus skyrimui bei detaliai aprašyti šios pareigybės skyrimo ir atleidimo tvarką.

⁷ Broadcasting Act, 2009: <https://www.irishstatutebook.ie/eli/2009/act/18/enacted/en/print#sec81>

⁸ Broadcasting (All Ireland Service) (Amendment) Bill 2025: <https://www.oireachtas.ie/en/bills/bill/2025/37/?tab=bill-text>

⁹ Independent.ie, *Hiring and firing RTE boss no longer Government's call, despite scandals*: <https://www.independent.ie/news/hiring-and-firing-rte-boss-no-longer-governments-call-despite-scandals/a1129431745.html>

¹⁰ Government. *Broadcasting (Amendment) Bill*: <https://www.gov.ie/en/department-of-culture-communications-and-sport/publications/broadcasting-amendment-bill/#further-information>

Austrija

Austrijos nacionalinis transliuotojas ORF yra įsteigtas kaip fondas pagal ORF įstatymą (toliau – Įstatymas). Pagal organizacinę struktūrą aukščiausias vaidmuo yra skiriamas Fondo tarybai (vok. *Stiftungsrat*). Jai pavesta skirti generalinį direktorių (Įstatymo 21 str. 1 d. ir 22 str. 1 d.) ir kitus vyresnius regioninių padalinių direktorius bei tvirtinti svarbiausius finansinius sprendimus.

ORF federalinis direktorius skiriamas fondo tarybos penkerių metų kadencijai (Įstatymo 22 str. 1 d.). Generalinio direktoriaus atleidimo procedūra ir pagrindai nėra detalizuojami, Įstatymo 22 str. 5 d. yra nustatyta, kad Fondo taryba gali atleisti direktorių 2/3 balsų dauguma.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Austrijos modelyje įtvirtintas reikalavimas visuomeninio transliuotojo generalinį direktorių atleisti tik kvalifikuota 2/3 tarybos narių balsų dauguma yra stiprus saugiklis, atitinkantis EMFA reikalavimą atleidimą taikyti tik „išimtiniais atvejais“. 2/3 balsavimo slenkstis riboja galimybę vienašališkai nutraukti vadovo kadenciją pasikeitus politinei daugumai, nes reikalauja platesnio konsensuso. Nors tarybos sudėtyje dominuoja politinių partijų ir Žemių atstovai (federalinė vyriausybė skiria ir parlamentas skiria po 6 tarybos narius, kiekviena Austrijos žemė po vieną (viso 9), 9 atstovus skiria ORF žiūrovų taryba, o 5 atstovai yra ORF darbuotojai), kvalifikuotos daugumos taisyklė prisideda prie Reglamento tikslų įgyvendinimo.

Bulgarija

Bulgarijos nacionalinis visuomeninis transliuotojas yra Bulgarijos nacionalinė televizija (bulg. *Българска национална телевизия*, BNT) ir Bulgarijos nacionalinis radijas (*Българско национално радио*, BNR). Nors BNT ir BNR yra teisiškai atskiri subjektai, jų valdymo organų formavimo tvarka vienoda, kaip tai numatyta Radijo ir televizijos įstatyme¹¹ (toliau – Įstatymas).

Elektroninės žiniasklaidos taryba (*Съветът за електронни медии*) yra BNT ir BNR priežiūros ir reguliavimo institucija¹². BNT ir BNR valdybas (*управителен съвет*) sudaro po penkis narius, kuriuos patvirtina Elektroninės žiniasklaidos taryba atitinkamų generalinių direktorių (*генерален директор*) siūlymu. Generalinis direktorius eina valdybos pirmininko pareigas¹³.

Generalinį direktorių skiria Elektroninės žiniasklaidos taryba¹⁴. BNT arba BNR generaliniais direktoriais renkami asmenys, atitinkantys Elektroninės žiniasklaidos tarybos nario reikalavimus. Generalinį direktorių atleidžia Elektroninės žiniasklaidos taryba¹⁵. Atleidimo motyvai išdėstomi atitinkamame administraciniame akte. Motyvų nebuvimas yra pagrindas teismui panaikinti administracinį aktą¹⁶. Generalinio direktoriaus įgaliojimai nutraukiami anksčiau laiko šiais atvejais:

- 1) dėl priežasčių, numatytų Elektroninės žiniasklaidos tarybos nario įgaliojimų nutraukimui anksčiau laiko taisyklėse;
- 2) jei nustatoma, kad jis padarė arba leido kitiems asmenims padaryti grubius ar sistemingus radijo ir televizijos transliuotojų veiklos principų pažeidimus¹⁷.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Bulgarijos teisinis reguliavimas formaliai atitinka EMFA reikalavimus dėl tinkamai pagrįsto sprendimo ir teisminės peržiūros galimybių. Reikalavimas atleidimą pagrįsti motyvuotu administraciniu aktu ir aiškiai įvardyti atleidimo pagrindai (grubūs ar

¹¹ Закон за радиото и телевизията. Отражена деноминацията от 05.07.1999 г.: <https://www.lex.bg/laws/ldoc/2134447616>; vertimas į anglų kalbą: https://www.crc.bg/files/en/LAW_FOR_THE_RADIO_AND_TELEVISION.htm

¹² State Media Monitor, Bulgarian National Television (BNT): <https://statemediamonitor.com/2025/09/bulgarian-national-television-bnt/>

¹³ *Ten pat*, 3 skyriaus 3 dalies 58 str. 1 punktas.

¹⁴ Radijo ir televizijos įstatymo 2 skyriaus 3 dalies 32 str. 1 punktas.

¹⁵ *Ten pat*, 2 skyriaus 3 dalies 32 str. 1 punktas.

¹⁶ *Ten pat*.

¹⁷ Radijo ir televizijos įstatymo 3 skyriaus 3 dalies 67 str. 1 ir 2 punktai.

sistemiškai pažeidimai) atliepia Reglamento nuostatą dėl iš anksto nustatytų kriterijų. Visgi, kyla rizika dėl pačios atleidžiančiosios institucijos (Elektroninės žiniasklaidos tarybos) formavimo – kadangi visi jos nariai yra politiškai paskirtieji (trys nariai renkami Nacionalinėje Asamblėjoje ir du nariai skiriami Bulgarijos Respublikos prezidento, parlamento skiriami nariai keičiami kas 2 metus, prezidento – kas 3 metus), „sistemiškai“ ar „grubūs“ pažeidimai gali būti suvokiami politiškai. Šiame kontekste lemiamą vaidmenį užtikrinant realų nepriklausomumą vaidina administraciniai teismai, vertinantys ne tik procedūrą, bet ir faktinį atleidimo pagrindų pagrįstumą.

Belgija

Belgijoje visuomeniniai transliuotojai veikia kalbinio šalies pasidalinimo pagrindu. Trys skirtingos viešosios žiniasklaidos organizacijos veikia nepriklausomai: VRT (ol. *Vlaamse Radio-en Televisieomroeporganisatie*), RTBF (pranc. *Radio-Télévision Belge de la Communauté Française*) ir BRF (vok. *Belgischer Rundfunk*). Kiekvieną organizaciją reglamentuoja atitinkamo kalbinės ir regioninės bendruomenės parlamento priimti konkretūs įstatymai.

Flandrija. VRT yra ribotos atsakomybės viešoji įstaiga, priklausanti Flamandų regionui. Jos valdymą reglamentuoja Radijo ir televizijos transliavimo dekretas (ol. *Mediadecreet*). Generalinis direktorius (*Gedelegeerd bestuurder*) yra atsakingas už kasdienį organizacijos valdymą. Radijo ir televizijos transliavimo dekreto 14 str. 1 d. nustatyta, kad generalinį direktorių skiria dalininkų (Flamandų vyriausybės atstovų) visuotinis susirinkimas (*Algemene Vergadering*), remiantis valdybos rekomendacija. Generalinis direktorius skiriamas šešerių metų kadencijai, kuri gali būti pratęsta. Atleidimas vyksta pagal panašią procedūrą: visuotinis susirinkimas gali atleisti generalinį direktorių, paprastai remdamasis valdybos rekomendacija ar patarimu, dažnai po generalinio direktoriaus pozicijos klausymo ar veiklos vertinimo.

Valonija. RTBF yra prancūziškai kalbančios bendruomenės visuomeninis transliuotojas. Dekreto, nustatančio Belgijos prancūzų bendruomenės radijo ir televizijos (RTBF) įstatus 17 str. 2 d.¹⁸ nustatyta, kad vyriausybė, remdamasi valdybos pasiūlymu, priima sprendimą dėl generalinio direktoriaus pareigybės aprašymo. 17 str. 2bis d. nustatyta, kad vyriausybė skelbia konkursą:

- a) viduje, paskelbdama skelbimą bendrovės skelbimų lentoje;
- b) išorėje, paskelbdama skelbimą trijuose prancūzakalbiuose nacionaliniuose dienraščiuose.

Pasibaigus paraiškų teikimo laikotarpiui, keturių išorės ekspertų, paskirtų valdybos, komisija per vieną mėnesį pateikia valdybai nuomonę apie kiekvieną paraišką. Gavusi šios komisijos nuomonę, valdyba per vieną mėnesį atrinka ne daugiau kaip tris kandidatus. Vyriausybė pateikia atrinktą(-us) kandidatą(-us) Aukščiausiosios audiovizualinės žiniasklaidos tarybos įvertinimui (*Conseil Supérieur de l'Audiovisuel*). Komisija per vieną mėnesį nuo kreipimosi pateikia vyriausybei savo nuomonę ir tuomet vyriausybė priima galutinį sprendimą. Generalinis direktorius skiriamas šešerių metų kadencijai, kuri gali būti pratęsta.

17 str. 2ter ir 2quater d. nustatyta, kad generalinis direktorius vertinamas jo kadencijos viduryje ir pabaigoje keturių išorės ekspertų komisijos, kurią skiria valdyba. Neigiamas vertinimas lemia pagrįstą vyriausybės sprendimą dėl generalinio direktoriaus tolesnio darbo arba atleidimo. Generalinis direktorius gali būti atleistas arba nušalintas nuo pareigų tik vyriausybės nutarimu, priimtu gavus valdybos, dviejų trečdalių balsų daugumą, pritarimą ir išklausus generalinį direktorių vyriausybėje.

Vokiškai kalbanti dalis. BRF visuomeninis transliuotojas yra skirtas vokiškai kalbančiai Belgijos daliai. BRF taikomas Belgijos radijo ir televizijos centro dekretas¹⁹. BRF direktorių skiria direktorių valdyba. Paprastai ši procedūra apima viešą konkursą, nepriklausomos atrankos komisijos vertinimą ir galutinį valdybos sprendimą. Vokiškai kalbančios bendruomenės vyriausybė vykdo

¹⁸ Décret portant statut de la Radio-Télévision belge de la Communauté française (RTBF):

https://gallilex.cfwb.be/sites/default/files/imports/20355_011.pdf

¹⁹ Act on radio and television broadcasting:

https://www.vlaamseregulatormedia.be/sites/default/files/act_on_radio_and_television_broadcasting_01032024.pdf

priežiūrą ir tvirtina procesą, tačiau direktorių oficialiai skiria valdyba. Valdyba gali atleisti direktorių iš pareigų, paprastai dėl rimto nusižengimo arba neigiamo veiklos vertinimo, laikydamasi dekretu nustatytų griežtų procedūrinių garantijų.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Belgijos regionų reguliavimo modeliai skirtingai atliepia EMFA standartus. Flandrijoje direktorių skiriančią valdybą tiesiogiai skiria Flandrijos vyriausybė, tačiau valdyba yra sudaroma proporciškai regiono parlamento sudėčiai (8 nariai) ir dar 4 nariai yra skiriami pagal specifines žinias. Valonijoje valdybą (13 narių) skiria parlamentas proporciškai jo sudėčiai. Valonijos transliuotojo (RTBF) modelis geriau atitinka EMFA – egzistuoja reikalavimas gauti 2/3 valdybos narių pritarimą generalinio direktoriaus atleidimui, tad atleidimas gali būti taikomas „išimtiniais atvejais“. Vokiškai kalbančios dalies transliuotojo (BRF) valdyba taip pat yra skiriama atsižvelgiant į pasidalinimą parlamente. Valdyba gali atleisti direktorių iš pareigų, paprastai dėl rimto nusižengimo arba neigiamo veiklos vertinimo, laikydamasi dekretu nustatytų griežtų procedūrinių garantijų.

Čekija

Čekijoje veikia du atskiri nacionaliniai visuomeniniai transliuotojai – Čekijos televizija (čėk. *Česká televize*) ir Čekijos radijas (*Český rozhlas*). Šių transliuotojų valdymo ir priežiūros sistemą, pagrindinių valdymo ir priežiūros organų – tarybų ir generalinių direktorių teisinį statusą, skyrimo ir atleidimo pagrindus, įgaliojimų apimtis taip pat reglamentuoja du atskiri įstatymai: Čekijos televizijos įstatymas²⁰ ir Čekijos radijo įstatymas²¹.

Pagal galiojantį teisinį reguliavimą, Čekijos televizijai ir radijui vadovauja atskiri generaliniai direktoriai, atstovaujantys kiekvienam transliuotojui ir atskaitingi atskirai tarybai. Generalinių direktorių tarybos skiria šešerių metų kadencijai iš kandidatų, atrinktų pagal įstatyme nustatytą atrankos procedūrą. Tarybos taip pat turi teisę atleisti generalinį direktorių, tačiau po 2023 m. įstatymo pakeitimų tai leidžiama tik įstatyme aiškiai nustatytais pagrindais: dėl įstatymų apibrėžtos viešosios paslaugos misijos nevykdymo, teisės aktuose, kodeksuose, memorandumuose ar statutuose nustatytų pareigų pažeidimo, neatitikimo reikalavimams eiti pareigas arba ilgalaikio pareigų nevykdymo (Televizijos ir Radijo įstatymų 9 str. 7 d.). Svarbu pastebėti, kad dauguma sprendimų Čekijos televizijos taryboje priimami absoliučia dalyvaujančių narių balsų dauguma, generalinio direktoriaus skyrimui ir tam tikriems esminiams sprendimams reikia ne mažiau kaip dešimt balsų, o generalinio direktoriaus atleidimui – ne mažiau kaip dvylikos balsų iš 18 (2/3).

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Čekijos 2023 m. įgyvendinta reforma tiesiogiai atliepia EMFA 5 str. 2 d. principus. Įstatyme įtvirtinti konkretūs, objektyvūs įstatyme nustatyti atleidimo pagrindai ir balsavimo slenkstis (2/3 balsų dauguma) taryboje užtikrina, kad vadovo atleidimas negali tapti lengvu politinio poveikio įrankiu pasikeitus valdžiai. Dviejų parlamento rūmų dalyvavimas formuojant tarybą ir pilietinės visuomenės įtraukimas į nominavimo procesą papildomai stiprina institucinę nepriklausomumą ir atitikimą EMFA.

Danija

Kaip numatyta Radijo ir televizijos transliavimo įstatymo 16 str. 1 d. ir 17 str.²², Danijos nacionalinis visuomeninis transliuotojas DR (dan. *Danmarks Radio*) yra valdomas Direktorių valdybos (*bestyrelsen*), kuri veikia kaip aukščiausia vykdomoji institucija. Valdyba yra atsakinga už generalinio direktoriaus (*generaldirektøren*) skyrimą ir atleidimą.

²⁰ Zákon č. 483/1991 Sb. Zákon České národní rady o České televizi: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-483/zneni-20250501>

²¹ Zákon č. 484/1991 Sb. Zákon České národní rady o Českém rozhlasu: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-484>

²² Lov om radio- og fjernsynsvirksomhed LBK nr 1350 af 04/09/2020; 16 (1), 17: <https://lovkompass.dk/lovgivning/lov-om-radio-og-fjernsynsvirksomhed-mv>

Labai svarbu pažymėti, kad 2027 m. įsigalios naujasis Radijo ir televizijos transliavimo įstatymas²³, kuriuo reformuojama DR valdymo organizacija. Šia reforma siekiama, kad valdyba taptų mažiau politizuota. Naujajame įstatyme numatyta, kad šešios didžiausios parlamento partijos skiria narius į atskirą „skiriančiąją instituciją“ (*udpegningsorgan*), kuri nepriklausomai atrenka šešis valdybos narius pagal konkrečius kompetencijų reikalavimus, o ne tiesiogiai skiria juos pagal politinę priklausomybę. Reforma taip pat nuo ketverių iki trejų metų sutrumpinama valdybos narių kadencija ir apribojama bendra tarnybos valdyboje trukmė iki 12 metų²⁴.

Teisė skirti ir atleisti generalinį direktorių pagal šiuo metu galiojantį įstatymą (17 str. 2 d.) priklauso išimtinai DR valdybai²⁵. 2025 m. patvirtintose DR valdybos darbo tvarkos taisyklėse²⁶ numatyta, kad valdybos sprendimai priimami paprasta balsų dauguma. Balsų lygybės atveju lemiamą balsą turi pirmininkas arba pirmininko pavaduotojas (5.1 punktas). Valdyba gali priimti sprendimus, jei posėdyje dalyvauja daugiau nei pusė narių. Valdybos posėdžiai yra uždari. Visa informacija, suteikta valdybos nariams, yra griežtai konfidenciali (3.1 punktas).

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Dabartinė Danijos tvarka, leidžianti generalinį direktorių atleisti paprasta valdybos balsų dauguma, kai valdybos sudėtis vis dar yra stipriai politizuota (narius skiria Kultūros ministerija ir parlamentas bei DR darbuotojai), gali kelti iššūkių užtikrinant visišką atitiktį EMFA reikalavimui garantuoti nepriklausomumą. Paprasta dauguma nesudaro pakankamo barjero galimam politiškai motyvuotam atleidimui, jei valdyba atspindi parlamento daugumą. Tačiau 2027 m. numatyta įsigalioti reforma, įvedanti nepriklausomą „skiriančiąją instituciją“, yra esminis žingsnis link EMFA 5 str. 2 d. įgyvendinimo. Iki reformos įsigaliojimo, atitiktis Reglamentui priklausys nuo to, ar atleidimai bus grindžiami griežtai objektyviais veiklos kriterijais („tinkamai pagrįsti“), išvengiant savavališkų sprendimų.

Estija

Estijoje nacionalinio visuomeninio transliuotojo „Eesti Rahvusringhääling“ (ERR) teisinį statusą, tikslus, uždavinius, finansavimą, valdymą ir veiklos organizavimą reglamentuoja Estijos visuomeninio transliavimo įstatymas (toliau – Įstatymas)²⁷. Įstatyme nustatyta, kad ERR valdymo sistemą sudaro du pagrindiniai valdymo organai – ERR taryba (est. *Nõukogu*) ir ERR valdyba (*juhatas*).

Įstatymo 23 str.²⁸ nustatyta, jog Estijos visuomeninio transliuotojo direktorių valdyba atstovauja Estijos visuomeniniam transliuotojui ir jį valdo. Valdybą sudaro valdybos pirmininkas (atsakingas už valdybos veiklos organizavimą) ir keturi valdybos nariai²⁹, skiriami penkerių metų kadencijai³⁰. Valdymas privalo būti grindžiamas tarybos patvirtintu biudžetu, plėtros planu ir kitais strateginiais dokumentais. Sandoriai, peržengiantys kasdienės ūkinės veiklos ribas, sudaromi tik gavus tarybos sutikimą. Valdybos narys negali būti Rygikogo, Vyriausybės ar Estijoje įregistruotos politinės partijos valdymo organo nariu³¹. Įstatymo 25 str. įtvirtina valdybos narių skyrimo ir atšaukimą tvarką. Valdybą skiria ir atšaukia taryba: valdybos pirmininką taryba skiria iš savo narių dviejų trečdalių balsų dauguma, o kitus keturis valdybos narius – pirmininko

²³ Folketinget. L 161 - 2024-25 (som vedtaget): Forslag til lov om ændring af lov om radio- og fjernsynsvirksomhed m.v. (Ændring af udpegningsmodel for DR's bestyrelse):

https://www.ft.dk/samling/20241/lovforslag/l161/20241_l161_som_fremsat.htm

²⁴ State Media Monitor. Danish Broadcasting Corporation (DR): <https://statemediamonitor.com/2025/08/danish-broadcasting-corporation-dr/>

²⁵ Lov om radio- og fjernsynsvirksomhed LBK nr 1350 af 04/09/2020: <https://lovkompass.dk/lovgivning/lov-om-radio-og-fjernsynsvirksomhed-mv>

²⁶ Forretningsorden for Bestyrelsen for DR, 2025-02-25:

https://www.dr.dk/static/documents/2025/11/26/forretningsorden_for_drs_bestyrelse_2025_5bc377be.pdf

²⁷ Eesti Rahvusringhäälingu saadus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/108102024002?leiaKehtiv>

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat, 24 str. 1 d.

³⁰ Ten pat, 25 str. 3 d.

³¹ Ten pat, 24 str. 4 d. 5 ir 6 p.

teikimu. Taryba dviejų trečdalių balsų dauguma gali atšaukti valdybos pirmininką, jei yra apkaltinamasis teismo nuosprendis, nustatomos rimtos valdymo klaidos, ilgalaikis nedarbingumas, šiurkštus šio įstatymo pažeidimas ar kiti iš Įstatymo kylantys pagrindai. Kiti valdybos nariai gali būti atšaukti valdybos pirmininko siūlymu arba esant toms pačioms aplinkybėms, kurios taikomos pirmininko atšaukimui.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Estijos reguliavimas demonstruoja aukštą atitikties lygį EMFA 5 str. 2. Visuomeninio transliuotojo tarybą sudaro politikai – Rygikogo nariai (po vieną atstovą iš parlamento frakcijos) ir 4 pripažinti visuomeninio transliavimo srities ekspertai. Reikalavimas surinkti 2/3 tarybos narių balsų valdybos pirmininko atleidimui veikia kaip efektyvus saugiklis, užtikrinantis, kad sprendimas būtų priimamas tik esant plačiam konsensusui. Be to, įstatyme aiškiai ir baigtinai išvardyti atleidimo pagrindai (pvz., „rimtos valdymo klaidos“, „apkaltinamasis teismo nuosprendis“) atitinka Reglamento reikalavimą dėl skaidrių ir iš anksto nustatytų kriterijų. Tai sukuria teisinį tikrumą ir apsaugą nuo atleidimo dėl subjektyvių politinių priežasčių.

Graikija

Graikijos nacionalinio visuomeninio transliuotojo – Graikijos transliuotojo korporacijos (gr. *Ελληνική Ραδιοφωνία Τηλεόραση*, ERT) – valdymo struktūra visų pirma buvo įtvirtinta įstatyme nr. 4173/2013³², tačiau ji kito dėl vėlesnių įstatymų nr. 4324/2015, 4548/2018, 4972/2022 ir ypač visą viešojo sektoriaus administravimo atrankos procesą modernizavusio įstatymo nr. 5062/2023³³. ERT pagrindiniai priežiūros ir valdymo įgaliojimai tenka 7 narių Direktorių valdybai (*Διοικητικό Συμβούλιο*, *Dioikitiko Symvoulío*), kuriai priklauso ir generalinis direktorius.

Įstatymo nr. 4173/13 9 str.³⁴ nustatoma, kad ERT Direktorių valdybą sudaro už nevykdomąsias funkcijas atsakingas valdybos pirmininkas, vykdomąsias funkcijas (kasdienį valdymą, strateginio plano įgyvendinimą, valdybos sprendimų vykdymą ir kt.) atliekantis **generalinis direktorius**, 3 išorės nariai, atrinkti dėl jų specifinių žinių bei patirties, ir 2 nariai, atstovaujantys įmonės darbuotojams. Įsigaliojus įstatymui nr. 5062/2023³⁵, aukščiausiosios Direktorių valdybos vadovybės (pirmininko ir generalinio direktoriaus) ir 3 ekspertų narių atranka vykdoma pagal naująją viešosioms įstaigoms taikomą meritokratinę sistemą. Dabartinį procesą prižiūri Aukščiausioji civilinio personalo atrankos taryba (ASEP) ir ją sudaro 4 žingsniai. Su geriausiais kandidatais vedami pokalbiai, o galutinis atrinktų kandidatų sąrašas (paprastai, generalinio direktoriaus arba pirmininko pareigų atvejais, paliekami 3 geriausi kandidatai) pateikiamas kuriojančiam ministrui. Už žiniasklaidos reikalus atsakingas ministras iš sąrašo pasirenka norimą asmenį konkrečioms pareigoms. Paskyrimas galioja 4 metų kadencijai, o vienas narys negali būti skiriamas daugiau nei 2 kadencijoms.

Įstatymo nr. 5062/2023 10 str. 1 d.³⁶ numato tokius pagrindus ERT pirmininko, generalinio direktoriaus ir kitų valdybos narių pirmalaikiam atleidimui iš pareigų:

- su kuriojančiu ministru pasirašytoje veiklos sutartyje (*Συμβόλαιο Απόδοσης*) nustatytų tikslų nepasiekimas (galioja tik pirmininkui ir generaliniam direktoriui);

³² ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘ. 4173 ΦΕΚ Α' 169/26.7.2013: <https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/74666/nomos-4173-2013>

³³ Νόμος 5062/2023 - ΦΕΚ 183/Α/3-11-2023 (Κωδικοποιημένος): <https://www.e-nomothesia.gr/kat-demosia-dioikese/n-5062-2023.html>

³⁴ Νόμος 4173/13 - Άρθρο 9: Διοικητικό Συμβούλιο: https://nomoskopio.gr/n_4173_13_9.php?toc=0&printWindow
ERT. Διοικητικό Συμβούλιο: <https://www.ert.gr/etairia/dioikitiko-symvoulío/>

³⁵ Νόμος 5062/2023 - ΦΕΚ 183/Α/3-11-2023 (Κωδικοποιημένος)
European Audiovisual Observatory. Governance and Funding of Public Service Media (PSM): <https://rm.coe.int/psm-tables-april-2025/1680b5436b> [Pastaba: Detalesnės informacijos patikros rodo, kad šiame šaltinyje Graikijos skiltyje nurodyta ir neteisingos informacijos. Visgi, kai tam tikrais atvejais remiamasi šiuo šaltiniu, nebuvo rasta šaltinį paneigiančios informacijos.]

³⁶ Νόμος 5062/2023 - ΦΕΚ 183/Α/3-11-2023 (Κωδικοποιημένος)

- pareigų vykdymas neteisėtu būdu;
- baudžiamasis persekiojimas už nusikaltimą.

Nors sprendimai dėl valdybos narių atleidimo gali būti skundžiami teismuose, nėra jokio formalaus teisinio reikalavimo, aiškiai nurodančio, kad atitinkamas asmuo apie atleidimą privalo būti informuotas iš anksto³⁷.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Naujausi teisiniai pakeitimai Ispanijoje, leidžiantys valdybą suformuoti paprasta parlamento dauguma, kelia abejonių dėl atitikties EMFA 5 str. 2 d. nuostatai, reikalaujančiai procedūrą, „garantuojančių nepriklausomumą“. Nors formaliai atleidimui vis dar reikalaujama 2/3 daugumos (kas yra pozityvu), pati valdybos formavimo tvarka, leidžianti valdantiesiems dominuoti priežiūros organe, silpnina institucinį barjerą. Jei valdyba tampa politinės daugumos atspindžiu, jos siūlymai dėl atleidimo, net ir formaliai pagrįsti, gali stokoti objektyvumo, todėl kyla rizika dėl visuomeninio transliuotojo politizavimo.

Ispanija

Kaip numatyta 2006 m. Valstybinio radijo ir televizijos įstatymo 9 str. 2 d.³⁸, Ispanijos radijo ir televizijos bendrovės RTVE (isp. *Radiotelevisión Española*) administracija yra atskaitinga Direktorių valdybai (*Consejo de Administración*) ir jos vadovui – valdybos prezidentui. Visus penkiolika Direktorių valdybos narių renka Ispanijos Karalystės Generaliniai Rūmai, vienuolika – Deputatų Rūmai (*Congreso de los Diputados*) ir keturis – Senatas (*Senado*). Kandidatus į valdybą siūlo kiekvienų parlamento rūmų parlamentinės grupės. 2024 m. Karališkuoju dekretu priimti minėto įstatymo pakeitimai numato, kad balsuojant pakanka paprastos balsų daugumos³⁹. Direktorių valdybos kadencija trunka šešerius metus⁴⁰.

Direktorių valdybos prezidentas atlieka ir RTVE direktoriaus pareigas. Direktorius netenka pareigų, jei praranda valdybos nario statusą. Todėl sąlygos, kuriomis prezidentas gali būti atleistas iš pareigų anksčiau laiko, yra tokios pačios kaip ir kitų direktorių valdybos narių. Jie netenka pareigų šiais atvejais:

- pateikę RTVE administracijai oficialų atsistatydinimo pareiškimą;
- pasibaigus kadencijai;
- Deputatų Rūmų dviejų trečdalių balsų dauguma patvirtinus atleidimą iš pareigų, remiantis Direktorių valdybos pasiūlymu dėl nuolatinio nesugebėjimo eiti pareigas, galutinio nuosprendžio už tyčinį nusikaltimą, nesuderinamumo arba atitinkamo tarpusavio susitarimo.

Direktorių valdybos pasiūlymui priimti reikia dviejų trečdalių jos narių balsų daugumos ir išankstinio klausimo nagrinėjimo. RTVE direktoriaus (ar bet kurio Direktorių valdybos nario) atleidimas gali įvykti ir Deputatų Rūmų sprendimu, priimtu dviejų trečdalių narių balsų dauguma⁴¹.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Naujausi teisiniai pakeitimai Ispanijoje, leidžiantys valdybą suformuoti paprasta parlamento dauguma, kelia abejonių dėl atitikties EMFA 5(2) straipsnio nuostatai, reikalaujančiai procedūrą, „garantuojančių nepriklausomumą“. Nors formaliai atleidimui vis dar reikalaujama 2/3 daugumos (kas yra pozityvu), pati valdybos formavimo tvarka, leidžianti valdantiesiems dominuoti priežiūros organe, silpnina institucinį barjerą. Jei valdyba tampa politinės

³⁷ European Audiovisual Observatory. *Governance and Funding of Public Service Media (PSM)*. [Pastaba: Detalesnės informacijos patikros rodo, kad šiame šaltinyje Graikijos skiltyje nurodyta ir neteisingos informacijos. Visgi, kai tam tikrais atvejais visgi remiamasi šiuo šaltiniu, nebuvo rasta šaltinių paneigiančios informacijos.]

³⁸ Ley 17/2006, de 5 de junio, de la radio y la televisión de titularidad estatal, 9(2):

<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2006-9958>

³⁹ Real Decreto-ley 5/2024, de 22 de octubre, por el que se modifica la Ley 17/2006, de 5 de junio, de la radio y la televisión de titularidad estatal, para adoptar medidas urgentes relativas al régimen jurídico aplicable a la Corporación RTVE, 11: <https://www.boe.es/eli/es/rdl/2024/10/22/5>

⁴⁰ *Ten pat*, 12 str.

⁴¹ Ley 17/2006, de 5 de junio, de la radio y la televisión de titularidad estatal, 13.

daugumos atspindžiu, jos siūlymai dėl atleidimo, net ir formaliai pagrįsti, gali stokoti objektyvumo, todėl kyla rizika dėl visuomeninio transliuotojo politizavimo.

Italija

Kaip numatyta Audiovizualinių žiniasklaidos paslaugų teikimo dekreto 63 str. 9 dalyje⁴², Italijos visuomeninis transliuotojas RAI (it. *Radiotelevisione italiana*) yra valdomas Direktorių valdybos (*Consiglio di Amministrazione*). Valdybą sudaro septyni nariai, kurių kadencija trunka trejus metus. Du valdybos narius renka Deputatų Rūmai, du – Senatas, du skiria Ministrų Taryba (vyriausybė) Finansų ir ekonomikos ministerijos teikimu, vieną – RAI darbuotojų susirinkimas.

Generalinis RAI direktorius (*Amministratore Delegato*) taip pat renkamas iš Direktorių valdybos narių. Jo(-s) kandidatūra teikiama dalininkų, atstovaujamų Ekonomikos ir Finansų ministerijos (99,56 proc.) ir Italijos autorių ir leidėjų draugijos (0,44 proc.), susirinkimo metu⁴³. Kandidatūrą balsavimu turi patvirtinti parlamento priežiūros komisija. Generalinis direktorius eina pareigas trejus metus nuo paskyrimo dienos, tačiau ne ilgiau kaip iki valdybos kadencijos pabaigos, nepažeidžiant valdybos teisės atšaukti jį iš pareigų. Generalinį direktorių iš pareigų anksčiau termino atšaukia (*rivoca*) Direktorių valdyba su dalininkų susirinkimo sutikimu⁴⁴. Atleidimą balsavimu taip pat turi patvirtinti parlamento priežiūros komisija.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Italijos modelis, kuriame generalinio direktoriaus atleidimui būtinas vyriausybės sutikimas, sukuria tiesioginę priklausomybę nuo vykdomosios valdžios. Tai yra struktūrinis neatitikimas EMFA 5 str. 2 d., kuris siekia eliminuoti politinę įtaką vadovų kadencijai. Faktas, kad ministerija turi ne tik nominavimo, bet ir lemiamą balsą atleidimo procese, reiškia, kad vadovas negali būti laikomas „efektyviai nepriklausomu“ nuo vyriausybės politikos. Atitiktis Reglamentui reikalaučių sistemos, kurioje tiesioginis vyriausybės vaidmuo atleidimo procedūroje būtų panaikintas.

Kipras

Kipro Respublikos visuomeninis transliuotojas yra Kipro transliuotojų korporacija (gr. *Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου*⁴⁵, RIK). RIK veikla reglamentuojama Kipro transliuotojų korporacijos įstatymu⁴⁶. Nors RIK yra tiesiogiai nepriklausoma nuo šalies valdžios, tačiau vyriausybė vykdo netiesioginę kontrolę turėdama visišką sprendimų priėmimo teisę dėl televizijos metinio biudžeto ir jos valdybos narių skyrimo. Tai leidžia valdančiajai politinei partijai daryti įtaką televizijos redakciniams sprendimams⁴⁷. RIK valdymo organų skyrimas taip pat priklauso centrinės valdžios administracinei kompetencijai.

RIK vadovauja generalinis direktorius, atsakingas už kasdienį visuomeninio transliuotojo valdymą ir misijos bei funkcijų įgyvendinimą. Generalinis direktorius nėra valstybės tarnautojas, bet

⁴² Decreto Legislativo 8 novembre 2021, n. 208 Attuazione della direttiva (UE) 2018/1808 del Parlamento europeo e del Consiglio, del 14 novembre 2018, recante modifica della direttiva 2010/13/UE, relativa al coordinamento di determinate disposizioni legislative, regolamentari e amministrative degli Stati membri, concernente il testo unico per la fornitura di servizi di media audiovisivi in considerazione dell'evoluzione delle realtà del mercato, 63 str. 9 dalis:

<https://www.normattiva.it/esporta/attoCompleto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2021-12-10&atto.codiceRedazionale=21G00231>

⁴³ Decreto Legislativo 8 novembre 2021, n. 208, 63 str. 21 dalis.

⁴⁴ *Ten pat*, 63 str. 23 dalis.

⁴⁵ Tarti reikia taip: Radiofoniko Idryma Kyprou.

⁴⁶ Ο περί Ραδιοφωνικού Ίδρυματος Κύπρου Νόμος (ΚΕΦ.300Α): https://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/0_300A/full.html; vertimas į anglų kalbą:

https://europam.eu/data/mechanisms/PF/PF%20Laws/Cyprus/Cyprus_Law%20on%20the%20Cyprus%20broadcasting%20corporation_1959_amended2010.pdf

⁴⁷ State Media Monitor. Cyprus Broadcasting Corporation (CyBC): <https://statemediamonitor.com/2025/08/cyprus-broadcasting-corporation-cybc/>

dirba pagal terminuotą sutartį. Šios sutarties trukmę nustato valdyba, bet ji negali viršyti ketverių metų per vieną kadenciją. Sutartis gali būti pratęsta. Generalinį direktorių skiria Ministrų Taryba, paprastai remdamasi Direktorių valdybos (aukščiausiosios RIK priežiūros institucijos, ⁴⁸ΟΕΠ). Tokia tvarka sukuria dviejų pakopų paskyrimo procesą, kai valdyba atranka kandidatą, bet vykdomoji valdžia turi veto teisę. Ministrų Taryba turi įstatymu numatytą teisę „bet kuriuo metu“ ir „nenurodyma priežasties“ atleisti generalinį direktorių, kaip numatyta Kipro transliuotojų korporacijos įstatymo 5 str. 2 d. Nors Kipre taikomi bendrieji administracinės teisės principai (pagrindimo būtinybė, teisė į apeliaciją), Kipro transliuotojų korporacijos įstatymas numato tik nereikšmingas apsaugos priemones nuo politiniais motyvais inicijuotos g⁴⁹ΟΕΠ.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Kipro teisinis reguliavimas tiesiogiai prieštarauja EMFA 5 str. 2 d.. Nuostata, leidžianti atleisti vadovą „bet kuriuo metu“ ir „nenurodant priežasties“, yra nesuderinama su Reglamento reikalavimu, kad atleidimas būtų galimas tik „išimtiniais atvejais“, taip pat būtų „tinkamai pagrįstas“ ir paremtas iš anksto nustatytais kriterijais. Tokia sistema nesuteikia jokių garantijų dėl nepriklausomumo ir palieka visuomeninio transliuotojo vadovą visiškai priklausomą nuo vyriausybės diskrecijos.

Kroatija

Kroatijos nacionalinio transliuotojo (kro. *Hrvatska radiotelevizija*, HRT) valdymo struktūrą sudaro generalinis direktorius⁵⁰ (*Glavni ravnatelj*), Priežiūros taryba⁵¹ (*Nadzorni odbor*) ir Programų taryba⁵² (*Programsko vijeće*). Kroatijos parlamentas atlieka pagrindinį vaidmenį skiriant ir atleidžiant šiuos organus. Pagrindiniai įstatymai, reglamentuojantys HRT veiklą bei HRT prižiūrinčias institucijas, yra Kroatijos radijo ir televizijos įstatymas⁵³ (toliau – Įstatymas) bei nacionalinio transliuotojo statutas⁵⁴ (toliau – Statutas).

Remiantis Įstatymo 19a ir 21 str.⁵⁵, generalinis direktorius vadovauja HRT veiklai, atstovauja institucijai ir yra atsakingas už jos veiklos teisėtumą bei finansų valdymą. Generalinio direktoriaus skyrimo procedūra: direktorių penkerių metų kadencijai skiria Kroatijos parlamentas, visų narių balsų dauguma. Procesas prasideda viešu konkursu, kurį organizuoja Priežiūros taryba. Paraiškas įvertina Priežiūros taryba ir perduoda parlamento Informacijos, informatizacijos ir medijų komitetui (*Odbor za informiranje, informatizaciju i medije*)⁵⁶ (toliau – Komitetas), kuris apklausia kandidatus ir teikia galutinį pasiūlymą parlamentui.

Parlamentas gali atleisti generalinį direktorių iki kadencijos pabaigos, jei šis atsistatydina, veikia priešingai įstatymui ar Statutui, aplaidžiai padaro finansinę žalą, neįgyvendina veiklos programos arba pažeidžia viešųjų paslaugų sutartį su Vyriausybe. Ankstyvo atleidimo procedūrą paprastai inicijuoja Priežiūros taryba, o formaliai parlamentui ją pateikia komitetas.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Kroatijos sistema, kurioje parlamentas paprasta balsų dauguma sprendžia dėl vadovo atleidimo, neužtikrina pakankamo atstumo tarp žiniasklaidos ir politinės valdžios. Nors įstatyme numatyti atleidimo pagrindai (pvz., veiklos programos neįgyvendinimas), paprastos daugumos balsavimas sudaro sąlygas šiuos pagrindus taikyti politiškai, kai „programos neįgyvendinimas“ prilyginamas valdančiosios daugumos lūkesčių neatitikimui.

⁴⁸ Ο περί Νομικών Προσώπων Δημόσιου Δικαίου (Διορισμός Γενικών Διευθυντών) Νόμος του 1990 (115/1990), 3 straipsnis: https://www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/1990_1_115/full.html

⁴⁹ European Parliament. Parliamentary question - E-000116/2022.

⁵⁰ *Glavni ravnatelj HRT*: <https://o-nama.hrt.hr/organizacija/glavni-ravnatelj-i-ravnateljstvo-hrt-a-3686>

⁵¹ *Nadzorni odbor HRT*: <https://o-nama.hrt.hr/organizacija/nadzorni-odbor-hrt-a-3712>

⁵² *Programsko vijeće HRT*: <https://o-nama.hrt.hr/organizacija/programsko-vijece-hrt-a-4333>

⁵³ *Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji* (2024.02.14): <https://www.zakon.hr/z/392/zakon-o-hrvatskoj-radioteleviziji>

⁵⁴ *Statut Hrvatske radiotelevizije*: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2013_02_14_203.html

⁵⁵ *Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji*, ten pat.

⁵⁶ Croatian Parliament: Committee on Information, Computerisation and the Media:

<https://www.sabor.hr/en/committees/committee-information-computerisation-and-media-11-term>

EMFA 5 str. 2 d. kontekste toks modelis vertintinas kaip rizikingas nepriklausomumo užtikrinimo požiūriu.

Latvija

Nuo 2025 m. sausio 1 d. Latvijos nacionalinis visuomeninis transliuotojas „Latvijas Sabiedriskais medijs“ (LSM) sujungė iki tol atskirai veikusias medijas „Latvijas Televīzija“ ir „Latvijas Radio“⁵⁷. Nacionalinio transliuotojo veiklą reglamentuoja Visuomeninės elektroninės žiniasklaidos ir jos valdymo įstatymas (toliau – Įstatymas)⁵⁸, nustatantis dvipakopę valdymo struktūrą, kurios pagrindiniai organai – LSM taryba (latv. *padome*) ir LSM valdyba (*valde*).

Remiantis Įstatymo 5 str., LSM valdyba įgyvendina administracinį nacionalinio transliuotojo valdymą. Valdybos narius skiria LSM taryba po atrankos procedūros, vykdomos pagal LSM tarybos nustatytą tvarką ir kriterijus. Kandidatų atranką atlieka LSM tarybos atstovų ir nepriklausomų ekspertų komisija, iš kurios siūlomų kandidatų LSM taryba pasirenka ir viešai paskelbia vieną kandidatą kiekvienai laisvai vietai. LSM taryba gali motyvuotai atmesti komisijos siūlymus, tuomet konkursas kartojamas (5 str. 5 d.). Pagal LSM valdybos nuostatus⁵⁹, valdybą sudaro penki nariai – pirmininkas ir keturi valdybos nariai (2. 2 punktas).

Dalis Viešųjų asmenų ir kapitalo bendrovių kapitalo akcijų valdymo įstatymo⁶⁰ nuostatų taikomos ir LSM valdybos sudarymui. Šio įstatymo 79 str. 3 d.⁶¹ nustatyta, jog valdybos narys renkamas penkerių metų kadencijai. Pažymėtina, kad LSM valdybos narių kadencija nepratęsiamą, tačiau jie gali būti išrinkti iš naujo, tačiau ne daugiau kaip du kartus iš eilės. Jie taip pat gali būti atleidžiami anksčiau laiko, o sprendimui dėl atleidimo priimti reikalinga dviejų trečdalių LSM tarybos balsų dauguma (Įstatymo 5 str. 9, 10 ir 11 d.)⁶². Tarp galiojančių atleidimo pagrindų – transliuotojo interesų pažeidimas, įgaliojimų viršijimas, jei daroma tiesioginė ar netiesioginė įtaka nacionalinio transliuotojo redakciniams sprendimams (5 str. 9 d.)⁶³.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Latvijos 2025 m. reforma demonstruoja gerąją praktiką EMFA 5 str. 2 d. įgyvendinimo prasme. Įstatyme įtvirtintas 2/3 balsų daugumos reikalavimas valdybos atleidimui veikia kaip tvirtas saugiklis nuo politinio kišimosi. Be to, įstatymas specifiškai įvardija „įtaką redakciniams sprendimams“ kaip pagrindą atleisti valdybos narį – tai tiesiogiai atliepia Reglamento tikslą saugoti redakcinę nepriklausomybę. Tokia sistema ne tik atitinka formalius kriterijus, bet ir sukuria mechanizmą, kurio tikslas – ginti žurnalistų laisvę nuo pačios vadovybės piktnaudžiavimo.

Liuksemburgas

⁵⁷ *The Saeima: A single public media company to be introduced as of 1 January 2025:*

<https://www.saeima.lv/en/news/saeima-news/29027-/33054-the-saeima-a-single-public-media-company-to-be-introduced-as-of-1-january-2025>

⁵⁸ *Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums:* <https://likumi.lv/ta/id/319096-sabiedrisko-elektronisko-plassazinas-lidzeklu-un-to-parvaldibas-likums>

⁵⁹ *Valsts sia „Latvijas Sabiedriskais medijs“ valdes reglaments:*

<https://ltv.lsm.lv/storage/documents/files/6f5e4eb4dc582923b2d19cf4e8c63c4d.pdf>

⁶⁰ *Publiskas personas kapitāla daļu un kapitālsabiedrību pārvaldības likums:* <https://likumi.lv/ta/id/269907-pubiskas-personas-kapitala-dalu-un-kapitalsabiedribu-parvaldibas-likums>

⁶¹ *Ten pat.*

⁶² *Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likums:* <https://likumi.lv/ta/id/319096-sabiedrisko-elektronisko-plassazinas-lidzeklu-un-to-parvaldibas-likums>

⁶³ *Ten pat.*

Nacionalinis visuomeninis transliuotojas Liuksemburge veikia kaip nepriklausoma viešoji įstaiga „Média de service public 100,7“⁶⁴. Šis subjektas – radijo stotis – užtikrina Didžiosios Hercogystės visuomeninio transliuotojo misiją ir veikia turėdamas juridinio asmens statusą ir administracinį bei finansinį savarankiškumą⁶⁵. Jo valdymo struktūrą pirmiausia apibrėžia 2022 m. rugpjūčio 12 d. įstatymas (pranc. *Loi du 12 août 2022 portant organisation de l'établissement public « Média de service public 100,7 »*). Liuksemburgas turi ir antrinį visuomeninį transliuotoją „RTL Lëtzebuerg“, tačiau jo direktorių skiria privatūs akcininkai, tad šis transliuotojas nėra analizuojamas detaliau.

„Média de service public 100,7“ valdymas patikėtas valdybai (*Conseil d'administration*)⁶⁶, o aukščiausia vykdomoji pareigybė yra generalinis direktorius (*Directeur général*). Šis asmuo atsakingas už valdybos sprendimų vykdymą, įstaigos einamojo valdymo užtikrinimą ir vadovavimą programų formavimui – visa tai vyksta prižiūrint valdybai⁶⁷. Svarbu tai, kad generalinis direktorius yra radijo redakcinės nepriklausomybės garantas ir prisiima atsakomybę už redakcinę kryptį bei vadovavimą⁶⁸. Valdyba turi įgaliojimus priimti į darbą (*engager*) ir atleisti (*licencier*) generalinį direktorių⁶⁹. Šių pareigų atrankos ir atleidimo procesui taikomi griežtesni reikalavimai, kadangi sprendimams dėl generalinio direktoriaus paskyrimo ir atšaukimo reikalinga 2/3 valdybos narių balsų dauguma⁷⁰. Generalinio direktoriaus ir įstaigos santykius reglamentuoja privatinės teisės sutartys (*contrats de droit privé*)⁷¹. Generalinio direktoriaus pareigos yra nesuderinamos su vyriausiojo redaktoriaus (*rédacteur en chef*) pareigomis⁷². Valdyba išlaiko priežiūros teisę ir bet kuriuo metu gali reikalauti paaiškinimų bei informacijos ir atlikti būtinus patikrinimus, susijusius su generalinio direktoriaus mandatu⁷³.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Liuksemburgo teisinis reguliavimas yra suderintas su EMFA standartais. Generalinio direktoriaus statusas kaip „nepriklausomybės garanto“ ir griežtas 2/3 valdybos balsų reikalavimas jo atleidimui užtikrina stabilumą ir apsaugą nuo savavališkų sprendimų. Atleidimas galimas tik esant rimtam nusižengimui, kas atitinka „išimtinumo“ ir „tinkamo pagrindimo“ kriterijus. Valdybos sudarymo principai taip pat nėra problemiški. Tai vienas iš stabiliausių modelių ES, užtikrinantis realią funkcinę autonomiją.

Lenkija

Lenkijoje veikia visuomeniniai transliuotojai, atstovaujantys skirtingoms medijoms – Lenkijos televizija (lenk. *Telewizja Polska*), Lenkijos radijas (*Polskie Radio*), taip pat regioninės visuomeninio radijo bendrovės. Jų veiklą reglamentuoja Radijo ir televizijos transliavimo įstatymai⁷⁴, kurio paskutiniai pakeitimai įsigaliojo 2024 m. lapkritį. Pagal šio įstatymo 26 str. visuomeniniai transliuotojai veikia valstybės išdui priklausančių vienasmenių akcinių bendrovių forma, todėl jų veiklai kartu taikomos ir Komercinių bendrovių kodekso nuostatos⁷⁵.

⁶⁴ *Loi du 12 août 2022 portant organisation de l'établissement public « Média de service public 100,7 »* :

<https://alia.public.lu/wp-content/uploads/2023/08/Loi-du-12-aout-2022-portant-organisation-de-l-etablissement-public-Media-de-service-public-1007.pdf>

⁶⁵ *Ten pat*, str. 1

⁶⁶ *Ten pat*, 8 str. 1, 2(1°) ir 4 d.

⁶⁷ *Ten pat*, 11 str. 1 d.

⁶⁸ *Ten pat*, 6 str. 2 d.

⁶⁹ *Ten pat*, 8 str. 3(1°) d.

⁷⁰ *Ten pat*, 10 str. 5 d.

⁷¹ *Ten pat*, 11 str. 7 d.

⁷² *Ten pat*, 11 str. 5 d.

⁷³ *Ten pat*, 10 str. 6 d.

⁷⁴ Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19930070034/U/D19930034Lj.pdf>

⁷⁵ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-spolek-handlowych-16886516>

Po 2023 m. Lenkijos parlamento rinkimų pasikeitus politinei daugumai visuomeninių transliuotojų valdymas buvo įvardytas kaip problema, reikalaujanti pereinamojo sprendimo iki bus priimti nauji teisėkūros pakeitimai⁷⁶. Šiame kontekste buvo pasirinktas laikinas bendrovių teisės pagrindu grindžiamas valdymo modelis: visuomeninių transliuotojų bendrovės akcininko sprendimais buvo paskelbtos likviduojamomis, o jų valdymo funkcijas, vadovaujantis Komercinių bendrovių kodekso 368 ir 466 str.⁷⁷, perėmė likvidatoriai, paskirti visuotinio akcininkų susirinkimo sprendimu. Valstybės išdo, kaip vienintelio šių bendrovių akcininko, teisės šiuo atveju įgyvendina kultūros ir nacionalinio paveldo ministras, todėl jo sprendimu paskirti asmenys likvidavimo laikotarpiu vykdo akcinės bendrovės reikalų tvarkymo ir atstovavimo funkcijas, kurios įprastai priklausytų valdybai.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas⁷⁸. Dabartinė Lenkijos situacija, kai transliuotojai veikia „likvidavimo“ režimu, o vadovus (likvidatorius) tiesiogiai skiria ministras, yra pereinamojo laikotarpio anomalija, kuri savo esme neatitinka EMFA 5 str. 2 d. reikalavimų ilgalaikėje perspektyvoje. Nors šių priemonių imtasi siekiant atkurti pliuralizmą po politizacijos laikotarpio, „likvidatoriaus“ statusas nesuteikia tų nepriklausomumo garantijų (fiksuota kadencija, apsauga nuo atleidimo), kurių reikalauja Reglamentas. Ilgalaikė atitiktis EMFA bus įmanoma tik atkūrus stabilias valdymo struktūras ir skaidrias atleidimo procedūras naujame įstatyme.

Malta

Maltoje nacionalinis visuomeninis transliuotojas (angl. *Public Broadcasting Services Limited*, PBS)⁷⁹ veikia kaip ribotos atsakomybės bendrovė, priklausanti valstybei. Todėl jos valdymas ir valdymo organų formavimas pirmiausia reglamentuojami Bendrovių įstatymu⁸⁰ (*Companies Act*) ir bendrovės steigimo sutartimi bei įstatais⁸¹, taip pat nacionalinio transliuotojo politikos dokumentu⁸².

PBS valdybą tiesiogiai skiria Maltos vyriausybė, kuri yra vienintelė bendrovės akcininkė. Vyriausybė, paprastai per už transliavimą atsakingą ministrą, skiria pirmininką ir kitus valdybos narius. Šie paskyrimai dažnai paskelbiami ministerijos po metinio visuotinės akcininkų susirinkimo ar pertvarkymo. Kaip akcininkė, vyriausybė turi teisę skirti ir atleisti valdybos narius pagal Bendrovių

⁷⁶ Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 grudnia 2023 r. w sprawie przywrócenia ładu prawnego oraz bezstronności i rzetelności mediów publicznych oraz Polskiej agencji prasowej: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20230001477/O/M20231477.pdf>

⁷⁷ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-spolek-handlowych-16886516>

⁷⁸ Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-spolek-handlowych-16886516>

Ustawa z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19930070034/U/D19930034Lj.pdf>

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, 213-215 str.: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 13 grudnia 2016 r. sygn. akt K 13/16:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20160002210/T/D20162210TK.pdf>

Uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 19 grudnia 2023 r. w sprawie przywrócenia ładu prawnego oraz bezstronności i rzetelności mediów publicznych oraz Polskiej agencji prasowej:

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WMP20230001477/O/M20231477.pdf>

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/kodeks-spolek-handlowych-16886516>

⁷⁹ Public Broadcasting Services Limited: <https://tvmnews.mt/>

⁸⁰ Companies act: <https://legislation.mt/eli/cap/386/eng/pdf>

⁸¹ Svarbu atkreipti dėmesį, kad nacionalinio transliuotojo Steigimo sutartis ir Įstatai nėra vieši dokumentai, todėl šioje analizėje netirti.

⁸² National Broadcasting Policy: <https://parlament.mt/media/77214/03470.pdf>

įstatymą⁸³. Nacionalinio audito ataskaitoje taip pat pažymima, kad valdybai vadovauja generalinis direktorius (*Chief Executive Officer*)⁸⁴.

Pastebėtina, kad oficialiuose teisiniuose dokumentuose nėra įvardinama nacionalinio transliuotojo valdybos, Redakcinės tarybos ar generalinio direktoriaus skyrimo ir atleidimo tvarka ar jų funkcijų aprašymas. Taip pat analizuotuose dokumentuose niekur neminima šių institucijų atstovų kadencijų trukmė. Apibendrintai galima teigti, kad tai kelia papildomų klausimų apie Maltos nacionalinio transliuotojo nepriklausomumą ir skaidrumą.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Maltos situacija rodo reikšmingą neatitikimą EMFA 5 str. 2 d. nuostatoms. Skaidrių, įstatyme įtvirtintų procedūrų nebuvimas ir vyriausybės diskrecija skiriant bei atleidžiant vadovus pažeidžia esminius teisinio tikrumo ir nepriklausomumo principus. Nėra teisinių saugiklių, kurie užtikrintų, kad atleidimas būtų „tinkamai pagrįstas“ ar paremtas objektyviais kriterijais. Be teisinės bazės, reglamentuojančios kadencijas ir ribojančios ministro galias, sistema negali garantuoti reikalaujamo nepriklausomumo.

Nyderlandai

Nyderlandų nacionalinio visuomeninio transliuotojo valdymo struktūra yra detaliai apibrėžta 2008 m. Žiniasklaidos įstatyme⁸⁵ (ol. *Mediawet 2008*)⁸⁶. Nacionalinę visuomeninės žiniasklaidos misiją valdo ir koordinuoja Nyderlandų viešojo transliuotojo fondas (*Stichting Nederlandse Publieke Omroep*, NPO), kuris prižiūri kitus transliuotojus, tokius kaip Nyderlandų transliuotojų fondas (*Nederlandse Omroep Stichting*, NOS) ir NTR fondas (*Stichting NTR*). Priežiūros ir vykdomosios funkcijos šiose institucijose yra griežtai atskirtos taip užtikrinant kontrolę ir atskaitomybę⁸⁷.

NPO valdo trišalę struktūrą, kurią sudaro Priežiūros taryba (*Raad van Toezicht*), Vykdomoji valdyba (*Raad van Bestuur*) ir Transliuotojų kolegija (*College van Omroepen*). NPO Priežiūros tarybą sudaro pirmininkas ir ne daugiau kaip 6 kiti nariai⁸⁸. Šie nariai, teikiant švietimo, kultūros ir mokslo ministrui (*Onze Minister*), skiriami, nušalinami ir atleidžiami Karališkuoju dekretu⁸⁹. Statutiniai transliuotojai – NOS ir NTR – taip pat turi savo nepriklausomas Priežiūros tarybas (*Raad van Toezicht*). Šias tarybas sudaro 5 arba 7 nariai, įskaitant pirmininką, išrinktą iš narių rato⁹⁰. NOS ir NTR Priežiūros tarybų narius skiria, nušalina ir atleidžia ministras, remdamasis Priežiūros tarybos „svarių teikimu“ (*zwaarwegende voordracht*)⁹¹.

NPO⁹² Vykdomąją valdybą (*Raad van Bestuur*) sudaro pirmininkas ir ne daugiau kaip 2 kiti nariai. Vykdomosios valdybos narius skiria, nušalina ir atleidžia Priežiūros taryba (*Raad van Toezicht*). Vykdomoji valdyba skiriama 5 metams su galimybe vieną kartą būti paskirtiems vėl. Atleidimo pagrindai apima nesuderinamumą su pareigomis. Vyriausiojo vadovo funkciją NOS struktūroje atlieka Direkcija (*Directie*), o NTR struktūroje – generalinis direktorius (*Algemeen Directeur*)⁹³. NOS atveju Direkciją sudaro ne daugiau kaip 3 nariai, kuriuos skiria, nušalina ir atleidžia Priežiūros taryba. NTR atveju generalinį direktorių skiria, nušalina ir atleidžia Priežiūros taryba.

⁸³ *Companies act, ten pat.*

⁸⁴ *Public Broadcasting Services Extended Public Service Obligation 2009/10: Report by the Auditor General:* https://nao.gov.mt/wp-content/uploads/2024/04/PUBLIC-BROADCASTING-SERVICES-EXTENDED-PUBLIC-SERVICE-OBLIGATION-2009_10-June-2012.pdf

⁸⁵ Galimas kitas vertimas – Žiniasklaidos aktas.

⁸⁶ *Mediawet*: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/2025-11-13>

⁸⁷ *Mediawet*, str. 2.2, 2.4 ir 2.10 3 d.

⁸⁸ *Ten pat*, str. 2.5 1 d.

⁸⁹ *Ten pat*

⁹⁰ *Ten pat*, str. 2.34c 1 d. ir str. 2.36 1 d.

⁹¹ *Ten pat*, str. 2.34c 1 d. ir str. 2.36 1 d.

⁹² *Ten pat*, str. 2.8 1 ir 2 d.

⁹³ *Ten pat*, str. 2.9 1 d., str. 2.6; str. 2.34f 2 d., str. 2.34d; 2.37b 2 d., str. 2.37

Visais atvejais vykdomųjų vadovų (NPO Vykdomosios valdybos, NOS Direkcijos, NTR generalinio direktoriaus) darbo sąlygas nustato atitinkamos Priežiūros tarybos. NOS ir NTR vadovų nušalinimo ir atleidimo pagrindai yra analogiškai Priežiūros tarybos nariams taikomiems pagrindams: netinkamumas, netinkamas funkcijų vykdymas arba nesuderinamumas su pareigomis⁹⁴.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Nyderlandų modelis pasižymi aukštu atitikties lygiu dėl įtvirtinto „buferinio“ mechanizmo. Nors ministras formaliai dalyvauja procese, teisiškai įpareigojanti Priežiūros tarybos rekomendacija („*zwaarwegend advies*“) atima iš vyriausybės galimybę vienašališkai atleisti vadovybę. Tai užtikrina, kad sprendimai priimami remiantis profesiniais, o ne politiniais kriterijais. Aiškiai apibrėžti atleidimo pagrindai (pvz., netinkamumas ar netinkamas funkcijų vykdymas) atitinka EMFA reikalavimą dėl iš anksto nustatytų kriterijų.

Portugalija

Portugalijos nacionalinis transliuotojas Portugalijos radijas ir televizija (port. *Rádio e Televisão de Portugal*, RTP)⁹⁵ veikia kaip ribotos atsakomybės įmonė, priklausanti valstybei ir veikianti pagal savitą valdymo modelį, įtvirtintą Portugalijos Radijo ir televizijos įstatuose⁹⁶ (toliau – Įstatai). Įstatai 2014 m. liepos 9 d. įstatymu Nr. 39/2014⁹⁷ buvo reikšmingai pakeisti, sukuriant naują nacionalinio transliuotojo valdymo struktūrą. Pastebėtina, kad dabartinė struktūra buvo sukurta specialiai siekiant užtikrinti transliuotojo nepriklausomybę nuo politinės įtakos, tuo pačiu išlaikant atsakomybę už viešojo transliavimo įsipareigojimų vykdymą. Remiantis Įstatų 7 str.⁹⁸, nacionalinio transliuotojo valdymo mechanizmą sudaro šie organai: Generalinė taryba, Visuotinis susirinkimas, valdyba, o kaip atskiras patariamasis organas – Patariamoji taryba ir ombudsmenai.

Remiantis Įstatų 8 str.⁹⁹, RTP valdymo pagrindą sudaro Nepriklausoma generalinė taryba (*Conselho Geral Independente*, CGI), sukurta 2014 m. kaip priežiūros organas, atsakingas už viešojo transliavimo įsipareigojimų, nustatytų koncesijos sutartyje, įgyvendinimo stebėjimą. Įstatų 18 ir 19 str.¹⁰⁰ nurodoma Visuotinio susirinkimo sudėtis ir įgaliojimai. Susirinkimas renka ir atleidžia valdymo bei priežiūros organus, keičia vidaus tvarkos taisykles, tvirtina ataskaitas, nustato atlyginimus, sudaro rezervus, tvirtina reikšmingus sandorius, obligacijų emisijas, veiklos atskyrimą, metinį planą ir svarsto kitus klausimus. Sprendimai susirinkime priimami balsų dauguma. Remiantis Įstatų 22 str.¹⁰¹, valdybą (*Conselho de Administração*) sudaro trys nariai, pasirenkami CGI pagal kandidatų pateiktą strateginio projekto pasiūlymą, o už finansų reikalus atsakingo nario paskyrimui reikia iš anksto privalomos nuomonės iš finansų ministro. Valdybos nariai skiriami 3 metų kadencijai ir gali būti atleisti prieš kadencijos pabaigą tik CGI pasiūlymu Visuotiniam susirinkimui įrodžius rimtą pažeidimą, pareigų nevykdymą arba jei nariai nebeatitinka reikalavimų eiti funkcijas. Įstatymas nustato, kad CGI turi apibrėžti ir viešai paskelbti pagrindines gaires valdybos atrankos procesui ir strateginiam projektui.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Portugalijos visuomeninio transliuotojo valdymo modelis atitinka EMFA 5 str. 2 d. Nepriklausomos tarybos (CGI) vaidmuo nacionalinio transliuotojo valdybos atleidimo procese ir griežtas reikalavimas Visuotiniam susirinkimui įrodyti rimtą pažeidimą (o ne tik pareikšti nepasitikėjimą) atitinka „tinkamai pagrįsto“ ir „išimtinio“ sprendimo standartus. Sistema sukurta taip, kad apsaugotų vadovybę nuo politinių ciklų kaitos, o sprendimų priėmimas patikėtas organui, kurio sudėtis ir rotacija garantuoja nešališkumą.

⁹⁴ Ten pat, str. 2.34d 4 d. ir str. 2.37 4 d.

⁹⁵ *Rádio e Televisão de Portugal*: <https://www.rtp.pt/>

⁹⁶ *Statutos Da Rádio E Televisão De Portugal, S. A., Lei nr.º 8/2007*: <https://diariodarepublica.pt/dr/detalhe/lei/8-2007-517998>

⁹⁷ *Statutos Da Rádio E Televisão De Portugal, S. A.*:

https://www.pgdlisboa.pt/leis/lei_mostra_articulado.php?nid=2175&tabela=leis&so_miolo=

⁹⁸ Ten pat.

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Ten pat.

¹⁰¹ Ten pat.

Prancūzija

Prancūzijos visuomeninis transliuotojas „France Télévisions“ veikia kaip akcinė bendrovė, o dėl Komunikacijos laisvės įstatymo 47 str.¹⁰² yra nurodyta, kad akcinės bendrovės yra valdomos Direktorių tarybos (pranc. *conseil d'administration*) pagal Prancūzijos Komerčio kodekso L225-17 str.¹⁰³. Svarbų vaidmenį atlieka Audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucija. Ją sudaro devyni nariai, paskirti dekretu remiantis jų ekonomine, teisine ar technine kompetencija arba profesine patirtimi komunikacijos srityje, ypač audiovizualiniame sektoriuje arba elektroninių ryšių srityje. Institucijos pirmininką skiria Respublikos prezidentas jo kadencijos laikotarpiui. Tris narius skiria Nacionalinės Asamblėjos pirmininkas, o dar tris – Senato pirmininkas. Kiekvienoje parlamentinėje asamblėjoje jie skiriami gavus nuolatinio komiteto, atsakingo už kultūros reikalus, pritarimą, slaptu balsavimu ir trijų penktadalių balsų dauguma. Į instituciją taip pat skiriami vienas Valstybės tarybos (*Conseil d'Etat*) narys ir vienas Kasacinio teismo narys.

„France Télévisions“, „Radio France“ valdybų pirmininkai, kurie pagal įstatymą eina ir įmonių direktorių pareigas, skiriami penkeriems metams Audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucijos narių balsų dauguma. Šie paskyrimai grindžiami motyvuotu sprendimu, priimtu remiantis kompetencijos ir patirties kriterijais. Institucija kandidatūras vertina pagal kandidatų pateiktus strateginius planus. Kandidatūros teikiamos Audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucijai ir vertinamos remiantis pateiktu strateginiu planu.

Komunikacijos laisvės įstatymo 47-5 str. nustatyta, kad audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucija gali panaikinti generalinio direktoriaus mandatą remiantis motyvuotu sprendimu. Motyvuoto sprendimo pagrindai nėra detalizuojami. Sprendimas priimamas balsų dauguma.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Prancūzijos sprendimas valdybos pirmininkų atleidimo teisę suteikti nepriklausomam reguliatoriui (Audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucijai), o ne vyriausybei ar parlamentui, yra svarbus veiksnys užtikrinant visuomeninio transliuotojo. Reikalavimas priimti „motyvuotą sprendimą“ yra esminis teisinio saugumo elementas, leidžiantis efektyvią teisminę peržiūrą. Kadangi Audiovizualinės ir skaitmeninės komunikacijos reguliavimo institucijos nariai patys turi fiksuotas kadencijas ir yra skiriami remiantis ekonomine, teisine ar technine kompetencija arba profesine patirtimi, ši sistema sukuria dvigubą apsaugos barjerą nuo tiesioginio politinio įsikišimo į transliuotojų valdybos pirmininkų darbą.

Rumunija

Rumunijos nacionalinių visuomeninių transliuotojų – „Societatea Română de Radiodifuziune“ (SRR) ir „Societatea Română de Televiziune“ (SRTv) – organizavimą ir veiklą reglamentuoja 1994 m. birželio 17 d. įstatymas nr. 41¹⁰⁴ (toliau – Įstatymas). Abi institucijos yra įsteigtos kaip nacionalinės svarbos autonominės viešosios tarnybos, turinčios redakcinę nepriklausomybę ir veikiančios kontroliuojant parlamentui¹⁰⁵.

¹⁰² Loi n° 86-1067 du 30 septembre 1986 relative à la liberté de communication (Loi Loétyard, telle que modifiée jusqu'au 6 août 2014): <https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/14307>

¹⁰³ French Business Law. Article L225-17 of the French Commercial code: <https://french-business-law.com/french-legislation-art/article-l225-17-of-the-french-commercial-code/>

¹⁰⁴ LEGE nr. 41 din 17 iunie 1994 (**republicată**): <https://legislatie.just.ro/public/DetaliiDocument/4122>

¹⁰⁵ Ten pat, str. 1 ir 2

Abiejų viešųjų tarnybų valdymą daugiausia vykdo Administracinė taryba (rum. *Consiliul de administrație*), generalinis direktorius (*Directorul general*) ir Vykdomasis komitetas (*Comitetul director*)¹⁰⁶.

Abiejų bendrovių Administracinę tarybą sudaro 13 narių¹⁰⁷. Narius 4 metų kadencijai skiria parlamentas jungtiniame Deputatų rūmų ir Senato posėdyje, deputatų ir senatorių balsų dauguma¹⁰⁸. Parlamento ir vyriausybės nariai negali būti Administracinių tarybų nariais¹⁰⁹. Generalinio direktoriaus pareigybė yra neatsiejama susijusi su šiuo priežiūros organu: Administracinės tarybos pirmininkas kartu eina ir bendrovės generalinio direktoriaus pareigas¹¹⁰. Tarybos pirmininką (generalinį direktorių) skiria parlamentas jungtiniame posėdyje iš tarybos tikrųjų narių, remdamasis nuolatinį specializuotų komitetų (ar komisijų) pasiūlymu¹¹¹.

Įstatyme numatyti keli mechanizmai, skirti tiek generalinio direktoriaus, tiek Administracinės tarybos pirmalaikiam atleidimui.

- Netinkama veikla¹¹². Jungtiniai nuolatiniai specializuoti komitetai gali siūlyti atleisti bet kurį Administracinės tarybos narį, kurio veikla laikoma netinkama, jei tam pritaria parlamento plenarinio posėdžio narių dauguma.
- Metinės ataskaitos atmetimas¹¹³. Jei parlamentas atmeta bendrovės metinę ataskaitą, šis veiksmas automatiškai lemia atitinkamos Administracinės tarybos atleidimą *de jure*.
- Vėlavimas teikti ataskaitas¹¹⁴. Jei iki balandžio 15 d. nepateikiama privaloma metinė ataskaita ir biudžeto vykdymo ataskaita arba jei per komitetų (ar komisijų) nustatytus terminus (ne ilgiau kaip 10 dienų) nepateikiamos konkrečios prašomos ataskaitos ar informacija, jungtiniai komitetai gali siūlyti atleisti Administracinės tarybos pirmininką (generalinį direktorių), kuris yra laikomas atsakingu už vėlavimą.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Rumunijoje taikomas automatinio atleidimo mechanizmas atmetus metinę ataskaitą prieštarauja EMFA 5 str. 2 d. principams. Ši praktika iš esmės paverčia vadovų kadenciją priklausoma nuo kasmetinio politinio pasitikėjimo. Atleidimas dėl ataskaitos atmetimo neatitinka „išimtinumo“ kriterijaus ir nėra grindžiamas individualiu elgesiu ar nusizengimais („iš anksto nustatyti kriterijai“), o išreiškia politinę daugumos valią. Šios nuostatos galiojimas yra nesuderinamas su Reglamento reikalavimu garantuoti vadovybės nepriklausomumą.

Slovakija

Slovakijos televizija ir radijas (slovak. *Slovenská televízia a rozhlas Radiotelevízia Slovenija*, STVR) yra nacionalinis transliuotojas. STVR veiklą reglamentuoja Slovakijos televizijos ir radijo įstatymas (Nr. 157/2024)¹¹⁵, kuris įsigaliojo 2024 m. liepos 1 d. Šiuo įstatymu buvo panaikintas ankstesnis, labiau autonomiškas nacionalinio transliuotojo statutas ir nustatyta nauja valdymo sistema, pagal kurią Kultūros ministerija, Finansų ministerija ir parlamentas turi lemiamą įtaką STVR valdybos narių skyrimui¹¹⁶.

¹⁰⁶ *Ten pat*, str. 18 1(a), 1(b) ir 1(c) d.

¹⁰⁷ *Ten pat*, str. 18 2 d.

¹⁰⁸ *Ten pat*, str. 19 1 d.

¹⁰⁹ *Ten pat*, str. 20 1 ir 2 d.

¹¹⁰ *Ten pat*, str. 18 3 d.

¹¹¹ *Ten pat*, str. 19 7 d.

¹¹² *Ten pat*, str. 20 3 d.

¹¹³ *Ten pat*, str. 46 7 d.

¹¹⁴ *Ten pat*, str. 46 3, 5 ir 6 d.

¹¹⁵ Zákon č. 157/2024 Z. z. Zákon z 20. júna 2024 o Slovenskej televízii a rozhlas a o zmene niektorých zákonov o Slovenskej televízii a rozhlas a o zmene niektorých zákonov: https://static.slov-lex.sk/pdf/SK/ZZ/2024/157/ZZ_2024_157_20240701.pdf

¹¹⁶ State Media Monitor. Slovak Television and Radio (STVR): <https://statemediamonitor.com/2025/10/radio-and-television-slovakia-rtvs/>

STVR taryba slaptu balsavimu absoliučia visų tarybos narių balsų dauguma renka ir atleidžia generalinį direktorių (*Generálny riaditeľ*), atsakingą už STVR valdymą ir veiklą jos vardu¹¹⁷. Asmuo gali būti išrinktas generaliniu direktoriumi, jeigu turi visišką teisinį veiksnumą ir gerą reputaciją, turi antrosios pakopos universitetinį išsilavinimą, turi ne mažiau kaip penkerių metų profesinę vadovavimo patirtį¹¹⁸. Siekdamas įrodyti gerą reputaciją, kandidatas pateikia duomenis, reikalingus prašymui išduoti išrašą iš nusikaltimų registro¹¹⁹. Generalinis direktorius renkamas šešerių metų kadencijai¹²⁰. STVR taryba turi teisę atleisti generalinį direktorių, tačiau tam turi būti konkretūs pagrindai. Šie pagrindai apima Slovakijos televizijos ir radijo įstatymu ar kitais teisės aktais nustatyto teisinių įsipareigojimų nevykdymą arba STVR tarybos nustatytų trūkumų neištaisymą.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. 2024 m. Slovakijos reforma, padidinusi Kultūros ministerijos ir parlamento įtaką tarybos formavime ir leidusi vadovą atleisti paprasta balsų dauguma, kelia klausimų dėl atitikties EMFA. Nors įstatyme formaliai numatyti atleidimo pagrindai, politizuota tarybos sudėtis ir žemas balsavimo slenkstis (paprasta dauguma) sukuria riziką, kad šie pagrindai gali būti taikomi selektyviai. Tai silpnina nepriklausomumo užtikrinimo garantijas, kurių reikalauja ES teisė.

Slovėnija

Slovėnijos radijas ir televizija¹²¹ (slovėn. *Radiotelevizija Slovenija*, RTV) šiuo metu veikia pagal Slovėnijos radijo ir televizijos statutą¹²² (toliau – Statutas) bei Radijo ir televizijos įstatymą¹²³ (*Zakon o Radioteleviziji Slovenija*) (toliau – Įstatymas). Įstatymas paskutinį kartą keistas 2022 m. pabaigoje siekiant depolitizuoti viešąją transliuotoją, pašalinant Nacionalinės Asamblėjos (parlamento) ir Vyriausybės galią tiesiogiai skirti nacionalinio transliuotojo valdymo organų narius.

Nacionalinio transliuotojo valdymo struktūra susideda iš dviejų pagrindinių organų: tarybos (*Svet RTV Slovenija*), veikiančios kaip priežiūros ir strateginis organas, ir Vykdomosios valdybos (*Uprava*), atliekančios tiesiogines valdymo funkcijas. Tarybą sudaro 17 narių, renkamų ketverių metų kadencijai. Nariai nėra skiriami parlamento ar vyriausybės – juos skiria nacionalinio transliuotojo darbuotojai ir įvairios pilietinės visuomenės institucijos. Parlamentas neturi galios atleisti tarybos narių.

Slovėnijos nacionalinio transliuotojo vykdomąją valdybą sudaro 4 nariai, renkami ketverių metų kadencijai. Remiantis Įstatymo 10 ir 11 str.¹²⁴, valdyba, kaip kolektyvinis valdymo organas, pakeitė iki tol buvusią generalinio direktoriaus pareigybę. Valdybą sudaro – valdybos pirmininkas, kuris veikia kaip generalinis direktorius, du valdybos nariai ir darbuotojų direktorius (*Delavski direktor*). Valdybos pirmininkas skiriamas RTV tarybos sprendimu po viešo konkurso, du nariai skiriami tarybos pirmininko siūlymu, o darbuotojų direktorius renkamas tiesiogiai RTV darbuotojų. Pastebėtina, kad nacionalinio transliuotojo taryba atleidžia valdybą ar atskirus jos narius. Nariai gali būti atleisti, jei veikia neteisėtai, padaro žalą RTV arba nevykdo savo pareigų.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Slovėnijos visuomeninio transliuotojo valdymo modelis išsiskiria pilnu suderinamumu su EMFA. Sprendimas eliminuoti politines partijas iš Tarybos formavimo ir perduoti šią teisę pilietinei visuomenei minimizuoja politinio vykdomosios valdybos atleidimo riziką. Kadangi sprendimus dėl vadovybės atleidimo priima organas, neturintis tiesioginės atskaitomybės politikams, užtikrinamas funkcinis nepriklausomumas, o vykdomosios valdybos nariai gali būti atleidžiami tik pagal nustatytus atvejus.

¹¹⁷ Slovakijos televizijos ir radijo įstatymo I straipsnio 16 dalis.

¹¹⁸ *Ten pat*, I straipsnio 18 dalis.

¹¹⁹ *Ten pat*, I straipsnio 12 dalis.

¹²⁰ *Ten pat*, I straipsnio 18 dalis, 4 punktas.

¹²¹ Radiotelevizija Slovenija: <https://www.rtvlo.si/>

¹²² Statut javnega zavoda Radiotelevizija Slovenija: <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2024-01-0699>

¹²³ *Zakon o Radioteleviziji Slovenija*: <https://www.uradni-list.si/pdf/2022/Ur/u2022163.pdf>

¹²⁴ *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o Radioteleviziji Slovenija (ZRTVS-1B)*, stran 13709, *ten pat*.

Suomija

Kaip numatyta 1993 m. transliuotojo „Yleisradio“ įstatymo 6c str.¹²⁵, Suomijos visuomeninis transliuotojas Yle (suom. *Yleisradio*) yra valdomas Direktorių valdybos (*Hallitus*). Įstatymo 6 str. 1 d. numato, kad Direktorių valdybos narius ir jos pirmininką renka ir atleidžia Administracinė taryba (*Hallintoneuvosto*)¹²⁶. Ją sudaro ne daugiau kaip 21 narys, per pirmąją kadencijos sesiją išrenkamas parlamente. Direktorių valdybą sudaro nuo penkių iki aštuonių narių, jais negali tapti Administracinės tarybos nariai ar asmenys, užimantys pareigas transliuotojo administracijos vadovybėje. Direktorių valdybos nariai atrenkami remiantis jų ekspertizmu¹²⁷. Direktorių valdybos kadencijos trukmė nėra teisiškai apibrėžta, tačiau dabartinė praktika yra tokia, kad ji kasmet perrenkama iš naujo. Generalinį transliuotojo direktorių (*toimitusjohtaja*) renka ir atleidžia Direktorių valdyba, šis asmuo negali būti valdybos narys. Jo atleidimo tvarka apibrėžta Ribotos atsakomybės bendrovių įstatymo 20 str.¹²⁸, kur numatyta, kad Direktorių valdyba gali atleisti generalinį direktorių iš pareigų, o atleidimas įsigalioja nedelsiant.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Suomijos rėmimasis bendrosios bendrovių teisės nuostatomis, leidžiančiomis „nedelsiant“ atleisti vadovą, gali kelti interpretacinių iššūkių derinant tai su EMFA nustatytu tinkamu direktoriaus atleidimo pagrindu. Nors politinė kultūra Suomijoje istoriškai užtikrino visuomeninio transliuotojo stabilumą, o direktorių tarybą renka Administracinė taryba, kurios nariai yra ekspertinių žinių turintys asmenys, kyla klausimas, ar bendrovių teisės taikymas be specifinių viešojo intereso saugiklių (pvz., aiškių atleidimo kriterijų, skirtų apsaugoti redakcinę nepriklausomybę) yra pakankamas atliepiant Reglamento reikalavimus.

Švedija

Švedijoje yra trys visuomeniniai transliuotojai – televizija SVT, radijas SR ir šviečiamąjį turinį televizijoje ir radijuje transliuojantis UR. SVT, SR ir UR priklauso nepriklausomam Švedijos radijo, Švedijos televizijos ir Švedijos švietimo radijo fondui (šved. *Förvaltningsstiftelsen för Sveriges Radio AB, Sveriges Television AB och Sveriges Utbildningsradio AB*) (toliau – Fondas). Šis Fondas veikia kaip buferis tarp transliuotojų ir tiesioginės politinės kontrolės, užtikrinantis redakcinę nepriklausomybę¹²⁹. Fondo valdybą sudaro 13 narių (pirmininkas ir 12 narių), kuriuos skiria politinės partijos, tačiau neproporcingai jų stiprumui parlamente. Fondo vaidmuo – būti tarpininku tarp valstybės ir trijų transliavimo bendrovių. Viena iš svarbiausių Fondo užduočių – skirti trijų transliavimo bendrovių valdybų narius.

SVT, SR ir UR statutuose nustatyta, kad organizacijų direktorių valdybos sudaromos iš 9 narių, paskirtų organizacijų bendrojo susirinkimo (*Bolagsstämman*) metu. Pirmininkas ir kiti išrinkti direktoriai skiriami iki kito metinio bendrojo susirinkimo pabaigos. Organizacijų valdybos skiria generalinį direktorių (*verkställande direktör*). Viešai prieinamos informacijos apie generalinio direktoriaus atleidimą – nėra¹³⁰.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Švedijos modelis efektyviai izoliuoja visuomeninių transliuotojų vadovus nuo tiesioginės politinės įtakos, taip atitinkant EMFA 5 str. 2 d. reikalavimus. Švedijoje egzistuoja grandinė – parlamentas skiria nacionalinių transliuotojų fondo valdybą. Fondo valdyba skiria atskirų transliuotojų valdybas, o šios renka generalinius direktorius. Tai sukuria

¹²⁵ Laki Yleisradio Oy:stä, 1380/1993, 6c str.:

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1993/1380/ajantasa/2025-06-27/fin> 6c

¹²⁶ *Ten pat*, 6 str. 1 d..

¹²⁷ *Ten pat*, 6c str.

¹²⁸ Osakeyhtiölaki, 624/2006, 20: https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2006/624#part_1_chp_1

¹²⁹ State Media Monitor. *Sveriges Television (SVT)*: <https://statemediamonitor.com/2025/08/sveriges-television-svt/>

¹³⁰ European Audiovisual Observatory (EAO). *Governance and Funding of Public Service Media (PSM)*: <https://rm.coe.int/psm-tables-april-2025/1680b5436b>

pakankamą atstumą, kad politiniai pokyčiai neturėtų tiesioginės įtakos visuomeniniam transliuotojui. Toks modelis garantuoja, kad sprendimai priimami remiantis profesionalumo kriterijais, o ne politiniu spaudimu.

Vengrija

Vengrijos visuomeninės žiniasklaidos sistema veikia pagal 2010 m. nustatytą dvejopą struktūrą. Teisiškai nacionalinis transliuotojas yra žiniasklaidos paslaugų teikėjas „Duna“ (*vengr. Duna Médiaszolgálat*)¹³¹, o turtas, personalas ir kiti ištekliai valdomi atskiro fondo – Žiniasklaidos paslaugų palaikymo ir paramos patikos fondo (*Médiaszolgálatás-támogató és Vagyonkezelő Alap*, MTVA). Šių subjektų kontrolė yra centralizuota per Žiniasklaidos tarybą (*Médiatanács*)¹³² ir Viešųjų paslaugų fondą (*Közszolgálati Közalapítvány*)¹³³. MTVA 2011 m. įsteigė naujai išrinkta Viktoro Orbano vyriausybė, siekdama sujungti visą visuomeninės žiniasklaidos turtą į vieną subjektą.

MTVA, kuriai priklauso tikrasis nacionalinio transliuotojo valdymas, nes ši institucija iš esmės kontroliuoja turtą, biudžetą ir turinio gamybą, valdo generalinis direktorius (*vezérigazgatója*)¹³⁴. Generalinį direktorių skiria Žiniasklaidos tarybos pirmininkas¹³⁵. Dėl generalinio direktoriaus skyrimo ir jo darbo sutarties turinio sprendžia Patikėtinių valdyba, atsižvelgdama į Žiniasklaidos tarybos pasiūlymą¹³⁶. Generalinio direktoriaus darbo sutartis gali būti sudaroma neribotam laikui¹³⁷. Tokia generalinio direktoriaus skyrimo tvarka sukuria struktūrinį ryšį tarp reguliavimo institucijos (Žiniasklaidos tarybos) ir nacionalinio transliuotojo (MTVA) operatyvinio valdymo. Kadangi Žiniasklaidos tarybos pirmininko paskyrimas yra politinis – jį devynerių metų kadencijai renka valdančiosios partijos dominuojamas parlamentas, toks valdymo mechanizmas yra centralizuotas valdančiosios partijos rankose – tarptautiniai stebėtojai šią situaciją apibūdino kaip „valstybės užgrobimą“¹³⁸.

Atleisti MTVA generalinį direktorių išimtinę teisę turi Žiniasklaidos tarybos pirmininkas. Tai vyksta šiais atvejais: jei valdyba nusprendžia dėl atleidimo, remdamasi Viešosios tarnybos valdybos teikimu; jei Patikėtinių valdyba, išklausiusi generalinį direktorių, nusprendžia nepritarti jo ataskaitai. Tuomet valdyba gali siūlyti nutraukti vykdomojo direktoriaus darbo santykius. Šiam pasiūlymui patvirtinti reikalinga dviejų trečdalių Patikėtinių valdybos narių balsų dauguma¹³⁹. Generalinis direktorius taip pat atleidžiamas, jei pažeidžia interesų konflikto vengimo reikalavimus ir nepašalina tokio interesų konflikto per trisdešimt dienų nuo jo atsiradimo, arba jei teismo nutartimi jam buvo uždrausta vykdyti savo profesinę veiklą arba eiti viešąsias pareigas¹⁴⁰.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Vengrijos sistema, kurioje galios sutelktos vieno politiškai paskirto asmens (Žiniasklaidos tarybos pirmininko) rankose, yra nesuderinama su EMFA 5 str. 2 d. Galimybė atleisti vadovą vienasmeniui sprendimu arba per ataskaitos atmetimo mechanizmą neužtikrina realaus nepriklausomumo. Tai prieštarauja Reglamento nuostatoms dėl subalansuotų ir skaidrių procedūrų.

¹³¹ State Media Monitor. Media Services and Support Trust Fund (MTVA):

<https://statemediamonitor.com/2025/09/mtva/>

¹³² European Federation of Journalists. New report: Hungary dismantles media freedom and pluralism, 2019-12-03:

<https://europeanjournalists.org/blog/2019/12/03/new-report-hungary-dismantles-media-freedom-and-pluralism/>

¹³³ International Press Institute. Media Capture Monitoring Report: Hungary, 2024-11: <https://ipi.media/wp-content/uploads/2024/11/Hungary-Media-Capture-Monitoring-Report-Final-1.pdf>

¹³⁴ *Ten pat*, 3 dalies 4 skyriaus 102 straipsnio 1 punktas.

¹³⁵ *Ten pat*, 3 dalies 4 skyriaus 102 straipsnis.

¹³⁶ *Ten pat*, 3 dalies 4 skyriaus 102 straipsnio 3 punktas.

¹³⁷ *Ten pat*.

¹³⁸ Human Rights Watch. Hungary: Media Curbs Harm Rule of Law.

¹³⁹ *Ten pat*, 3 dalies 4 skyriaus 102 straipsnio 4 punktas; 3 dalies 3 skyriaus 97 straipsnio 10, 11, 12 ir 13 punktai.

¹⁴⁰ *Ten pat*, 3 dalies 4 skyriaus 102 straipsnio 5 punktas.

Vokietija

Vokietijoje visuomeninio transliuotojo funkcijas visoje šalyje atlieka keli transliuotojai, tačiau šio darbo rėmuose bus aptariamas tik Antrasis Vokietijos televizijos kanalas (*Zweites Deutsches Fernsehen*, ZDF).

Televizijos taryba yra aukščiausias organas atstovaujantis visuomenės interesams ZDF atžvilgiu. Ji nėra ekspertų grupė, bet yra sukurta taip, kad būtų tokia pat įvairiapusė kaip ir pati visuomenė. Jos 60 narių yra deleguojami įvairių socialinių grupių ir žemių. Valstybinio susitarimo dėl ZDF 21 str.¹⁴¹ yra nustatyta televizijos tarybos sudėtis. Valstybinio susitarimo dėl ZDF 24 str. yra nustatyta ZDF valdybos sudėtis. ZDF valdybą sudaro 12 asmenų (4 žemių atstovai skiriami bendru žemių ministrų pirmininkų sutarimu ir 8 kiti nariai, kuriuos 3/5 dauguma renka Televizijos taryba).

Valstybinio susitarimo dėl ZDF 26 str. nustatyta, kad televizijos taryba renka generalinį direktorių slaptu balsavimu penkerių metų kadencijai, jei už tai balsuoja ne mažiau kaip 60 proc. narių. Generalinis direktorius gali būti perrinktas. Valstybinio susitarimo dėl ZDF 26 str. 3 d. nustatyta, kad ZDF valdyba gali atleisti generalinį direktorių iš pareigų gavusi Televizijos tarybos sutikimą. Televizijos tarybos sprendimui priimti reikia trijų penktadalių įstatyminių narių balsų daugumos. Prieš priimant sprendimą, generalinis direktorius turi būti išklaustas. Atleidus generalinį direktorių, jis nustoja eiti pareigas, tačiau turi toliau gauti atlyginimą už visą savo kadencijos laikotarpį.

Vertinimas pagal EMFA nuostatas. Vokietijos (ZDF) modelis, reikalaujantis 60 proc. Televizijos tarybos (kurioje dominuoja visuomeninės organizacijos, o ne politikai) balsų daugumos vadovo atleidimui, atitinka EMFA principus. Šis mechanizmas užtikrina, kad atleidimas būtų įmanomas tik esant plačiam visuomeniniam sutarimui dėl vadovo netinkamumo, taip eliminuojant galimą politikų ar valdančiosios daugumos įtaką. Taip pilnai įgyvendinamas EMFA 5 str. 2 d. reikalavimas garantuoti visuomeninio transliuotojo nepriklausomumą.

Parengė

Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus

Patarėjas Giedrius Kanapka

tel. (0 5) 209 6874, el. p. giedrius.kanapka@lrs.lt

Vyriausiasis specialistas Linas Šimašius

tel. +370 6 260 2120, el. p. linas.simasius@lrs.lt

Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus parengti analitiniai ir informaciniai darbai skirti Seimo narių parlamentinei ir Seimo kanceliarijos veiklai. Šiuose darbuose pateikta informacija nėra oficiali Lietuvos Respublikos Seimo pozicija. Šį darbą atgaminti, išleisti, platinti, versti, perdirbti, viešai skelbti, išskyrus įstatymų nustatytas išimtis, galima tik gavus Seimo kanceliarijos leidimą. Visais atvejais naudojant šį darbą privaloma nurodyti šaltinį.
© Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, 2025

¹⁴¹ ZDF-Staatsvertrag vom 31. August 1991, in der Fassung des Vierten Medienänderungsstaatsvertrages in Kraft seit 1. Januar 2024: <https://www.zdf.de/assets/grundlagen-zdf-staatsvertrag-104~original>